

Прислуга

Дідусеві Стокетту, найкращому оповідачеві з усіх

Ейбілін

Розділ 1

Серпень 1962

Мей Моблі народилася недільного ранку в серпні 1960 року. Боже дитя, як кажуть. Піклуватися про білих малят — моя робота, як і приготування їжі та прибирання. За своє життя виховала сімнадцятьох дітей. Я знаю, як змусити діток спати, втихомирити їхній плач і посадити на горщик, перш ніж їхні мамуні встануть уранці з ліжка.

Але я ніколи не чула, щоб дитина верещала так, як Мей Моблі Ліфолт. Першого дня, коли я переступила поріг будинку, вона була аж червона й кричала від здуття животика, відкидаючи пляшечку, наче то гнила ріпа. А міс Ліфолт, здавалося, просто боялася власного дитяти.

— Що я роблю неправильно? Чому це не припиниться?

Це? Тоді я вперше здогадалася, що щось не так у цій ситуації.

Отож, я взяла ту рожеву дитинку, що аж заходилася від крику, в свої руки. Погойдала її на стегні, щоб відійшли газики, і не минуло й двох хвилин, як Крихітка перестала плакати та всміхнулася до мене так, як робить тепер повсякчас. Але міс Ліфолт до кінця дня більше не взяла власну дитинку на руки. Я достатньо бачила жінок, які після пологів боялися власних дітей. Ото й подумала, що то воно.

Ще дещо про міс Ліфолт: вона не тільки завжди супиться, а ще й худа, мов дошка. Її ноги нагадують веретено, схоже, вона відростила їх минулого тижня. Двадцятитрирічна, довготелеса, як чотирнадцятирічний хлопчик. Навіть її каштанове волосся тонке та рідесеньке. Вона пробує начісувати його, та від цього воно здається ще тоншим. Її писк такої самої форми, як те червоне дияволеня, що на коробці цукерок «Редгот», — загостре підборіддя й все. Направду, все її тіло — лише різкі вузли та кути, не дивно, що вона не може заспокоїти маля. Діти люблять повних. Люблять заховати своє личко вам під пахву й заснути. І великі товсті ноги люблять. Я це знаю.

Ще до того, як їй виповнився рочок, Мей Моблі повсюдно ходила за мною хвостиком. Стукне п'ята вечора, і вона волочиться за мною,

вчепившись у мої мешти, і плаче, мовби я більше не повернуся. А міс Ліфолт, та глипає на мене з-під лоба, ніби я вчинила щось погане, і віддирає те заплакане дитя від моєї ноги. От я й думаю, що в цьому є ризик, коли дозволяєш комусь іще виховувати власну дитинку.

Тепер Мей Моблі вже два рочки. У неї великі карі очі та кучері медового відтінку. Проте залисина на потилиці трохи псує картину. Коли вона хвилюється, між бровами з'являється така сама, як і в мами, зморшка. Вони дуже схожі, хіба що Мей Моблі таки повненька. Не стати їй королевою краси. Гадаю, цим міс Ліфолт переймається, та для мене Мей Моблі — особлива дитина.

Я втратила свого хлопчика, Трілора, якраз перед тим, як почала працювати у міс Ліфолт. Йому було двадцять чотири. Найкраща частина людського життя. Він ще не нажився на цьому світі.

Він мав невеличку квартирку на Фолі-стріт. Зустрічався з дуже хорошою дівчиною, Френсіс, і я сподівалася, що вони поберуться, та він чомусь зволікав. Не тому, що шукав чогось кращого, а тому, що був розсудливою людиною. Носив великі окуляри й постійно читав. Він навіть почав писати книжку про те, як воно бути чорним, який живе та працює в Міссісіпі. Зрозуміло, я пишалася цим. Але якось він працював до пізнього вечора на

млині Скенлон-Тейлор, тягаючи до вантажівки дерев'яні бруси, тріски від яких вистромлювалися крізь рукавиці. Він був надто малим, щоб так працювати, занадто кістлявим, але потребував роботи. Втомився. Ішов дощ. Він зісковзнув із навантажувального майданчика, впав на під'їзний шлях. Вантажна фура не помітила Трілора й розчавила йому груди, перш ніж той устиг поворухнутися. Коли мені сказали про це, він уже помер.

Того дня весь мій світ потемнів. Повітря здавалося чорним, сонце здавалося чорним. Я лежала в ліжку й дивилася на чорні стіни моєї хатини. Мінні приходила щодня, щоб переконатися, що я все ще дихаю, годувала мене, щоб підтримувати в мені життя. Минуло три місяці, допоки я поглянула у вікно, щоб упевнитися, що світ усе ще там. Я здивувалася, що світ не спинився тільки тому, що не стало мого хлопчика.

Через п'ять місяців після похорону я витягла себе з ліжка. Вдягнула білу форму, знову почепила на шию свій маленький золотий хрестик і пішла працювати до міс Ліфолт, тому що вона саме народила дівчинку. Небагато сплигло часу, доки я побачила, що щось у мені поінакшало: всередині мене засіялося насіння гіркоти. І я вже не почувалася такою поступливою.

— Наведи лад у будинку, а потім піди зготуй

той салат із курки, — звеліла міс Ліфолт.

Сьогодні день бриджу. Щочетвертої середи місяця. Звісно, я вже все підготувала: ще зранку зробила салат із курки, вчора попросувала скатертини. Міс Ліфолт усе це бачила. Проте їй лише двадцять три, і їй подобається чути себе, коли вона дає мені доручення.

Міс уже в блакитній сукні, що я її прасувала сьогодні вранці, ту із шістдесят п'ятьма складками на талії, такими дрібними, що я примружувалася крізь окуляри, щоб їх розпрасувати. Небагато речей я ненавиджу, та з цією сукнею стосунки у мене не надто добрі.

— І взагалі, простеж, щоб Мей Моблі не прийшла до нас. Кажу тобі, я така сердита на неї. Вона порвала хороший папір аж на п'ять тисяч шматочків, а мені ще п'ятнадцять листів подяки для членів Молодшої Ліги треба написати...

Рихтую різне для її подруг. Викладаю гарний кришталь, витягую срібний сервіз. Міс Ліфолт не ставить простенького карткового стола, як роблять інші леді. Ми накриваємо стіл уїдальні. Стелю скатертину, щоб затулити велику тріщину Г-подібної форми, пересуваю вазу з червоними квітами ближче до буфета, щоб приховати подряпини на дереві. Міс Ліфолт, вона любить, щоб усе було вищого ґатунку, коли в неї гості. Може, вона намагається компенсувати те, що її будиночок

маленький. Вони не багаті, я це знаю. Багаті аж так не пнуться.

Я звикла працювати на молоді подружжя, та це найменший будинок, у якому я прислуговувала. Одноповерховий. Їхня з містером Ліфолтом кімната в задній частині будинку ще прийнятної розміру, проте кімнатка Крихітки — зовсім мацьопа. Їдальню об'єднано зі звичною вітальнею. Лише дві ванні кімнати, що полегшує мені роботу, бо я працювала й у будинках, де їх було по п'ять або шість. Почистити туалети займало весь день. Міс Ліфолт платить лише дев'яносто п'ять центів на годину, давно мені так мало не платили. Але після смерті Трілора я була згодна на будь-яку роботу. Мій орендодавець не чекав би довше. І хоча будинок маленький, міс Ліфолт намагається оздобити його, як може. Вона досить добре вправляється зі швейною машинкою. Якщо їй не вдається купити собі обновку, то вона просто бере якусь блакитну тканину й шиє собі одягину сама.

Дзвінок у двері, і я відчиняю.

— Привіт, Ейбілін, — каже міс Скітер, вона з тих, що говорять із прислугою. — Як ви?

— Вітаю, міс Скітер. Нормально. Ну й спекотно на вулиці.

Міс Скітер дуже висока та худа. Її золотаве волосся завжди не досягає рамен, бо вона постійно завиває його. Їй приблизно двадцять три, така сама

як міс Ліфолт та інші. Вона ставить сумочку на стілець і якусь мить ніби чухається під одягом. На ній біла мереживна блузка, застебнута до шиї, як у черниці, балетки, щоб, як на мене, не здаватися вищою. Її блакитна спідниця завільна на талії. Міс Скітер завжди має такий вигляд, наче їй хтось наказує, що надягати.

Чую, як міс Гіллі з мамою, міс Волтер, зупинилися біля під'їзної дороги та сигналять. Міс Гіллі живе за три кроки звідси, але завжди приїжджає машиною. Я впускаю її, вона проходить повз мене, а я думаю, що час будити Мей Моблі.

Заходжу до дитячої, а Мей Моблі всміхається мені й простягає свої пухкі рученята.

— Ти вже встала, Крихітко? Чому ж не кликала мене?

Вона сміється, щасливо витанцьовуючи щось схоже на джигу, й чекає, поки витягну її з ліжечка. Міцно її обіймаю. Гадаю, її не надто багато обіймають, коли я повертаюся додому. Частенько, коли я приходжу на роботу, вона реве у своєму ліжечку, а міс Ліфолт сидить за швейною машинкою та заковує очі, ніби то прибудна кішка нявчить під вхідними дверима. Бачте, міс Ліфолт, вона кожен Божий день виряджається. Завжди з макіяжем, має гараж для машини, двокамерний холодильник із вбудованою морозильною камерою. Як здиваєте її в бакалійній крамниці «Джитні», то й

не подумаєте ніколи, що вона здатна піти, залишивши своє маля плакати у своєму ліжечку. Але прислузі відомо все...

Та сьогодні гарний день. Маленька просто сяє.

Я кажу:

— Ейбілін.

Вона каже:

— Ей-бі.

Я кажу:

— Любить.

Вона каже:

— Любить.

Я кажу:

— Мей Моблі.

Вона каже:

— Ей-бі.

А потім регоче й регоче. Вона в захваті від того, що говорить, і мушу сказати, що на те саме час. Трілор теж до двох років і слова не вимовив. Але до третього класу він почав говорити краще, ніж президент Сполучених Штатів, і, прийшовши додому, використовував такі слова, як «відмінювання» чи «парламентський». А коли він перейшов до середньої школи, ми грали в таку гру: я загадувала йому дуже просте слово, а він мусив придумати закручений вислів до нього. Я говорю «домашня кішка», а він відповідає «одомашнений хижак сімейства котячих», я говорю «міксер», а він

— «моторизований пропелер». Яюсь я сказала «Кріско»¹. Він почухав голову. Просто не міг повірити, що я виграла в нього таким простим словом, як «Кріско». Це стало нашим таємним жартівливим словом, яким ми позначали те, чого не можна пояснити, як не старайся. Ми почали називати «Кріско» його татуня, бо що доброго можна сказати про людину, яка дала драла з сім'ї. Крім того, він найслизькіша нікчема на цьому світі.

Несу Мей Моблі на кухню та садовлю у високе крісло, міркуючи про дві речі, які повинна зробити сьогодні до того, як міс Ліфолт устигне розсердитися: відібрати зношені серветки та почистити столове срібло в буфеті. От лихо, гадаю, мені доведеться робити це, доки тут панянки.

Беру тацю з фаршированими яйцями й несу до їдальні. Міс Ліфолт сидить на чолі стола, ліворуч од неї міс Гіллі Голбрук і її мама, міс Волтер, до якої міс Гіллі не виявляє й краплі поваги. А праворуч від міс Ліфолт — міс Скітер.

Починаю подавати яйця гостям саме зі старої міс Волтер, бо вона найстарша. Тут тепло, але вона загорнулась у товстий коричневий светр. Бере ложкою яйце та ледь не впускає, бо її руки тремтять. Потім я переходжу до міс Гіллі, та

¹ Рослинний жир для випічки. (Тут і далі прим. пер.)

всміхається й бере два. У міс Гіллі кругле обличчя, темно-каштанове волосся, зачесане у «вулик». Її шкіра оливкового кольору, з веснянками та родимками. Вона часто носить червону шотландку. І стає все ширшою в гузні. Сьогодні, через спеку, на ній червона сукня без рукавів прямого крою. Вона одна з тих дорослих дам, які одягаються, як маленькі дівчатка, — з великими бантами й такими самими капелюшками. Вона не моя улюблениця.

Наближаюся до міс Скітер, але вона морщить носа й відмовляється: «Не треба, дякую», — вона не їсть яєць. Я нагадую про це міс Ліфолт щоразу, коли в неї бридж-клуб, та вона однаково наказує готувати ті яйця. Боїться розчарувати міс Гіллі.

Нарешті я обслуговую міс Ліфолт. Вона господиня, тому має брати собі яйця останньою. Та тільки-но я закінчую, міс Гіллі говорить:

— Ви не заперечуєте? — й хапає ще два яйця, що мене не дивує.

— Вгадайте, з ким я стикнулася в салоні краси? — питає міс Гіллі панянок.

— І з ким? — цікавиться міс Ліфолт.

— Із Селією Фут. І знаєте, про що вона мене запитала? Чи не могла б вона допомогти нам із Благодійним вечором цього року?

— Добре, — згодилася міс Скітер. — Нам потрібна допомога.

— Ну не аж так. То я їй і відповіла: «Селіє, ви

повинні бути членом Ліги або спонсором, щоб брати активну участь». Що вона собі думає про Лігу Джексона? Це не сільська вечірка.

— Ми ж цього року приймаємо й не членів, хіба ні? Чи Благодійний вечір буде аж надто великий? — запитала міс Скітер.

— Та так, — підтвердила міс Гіллі. — Та я не збираюся їй про це повідомляти.

— Не можу повірити, що Джонні одружився з такою вульгарною дівкою, — каже міс Ліфолт, і міс Гіллі киває. Вона почала роздавати карти.

Накидаю ложкою застиглий салат, подаю канапки з шинкою та мимохіть дослухаюся до їхньої балачки. Панянки говорять тільки про три речі: дітей, одяг і друзів. Чую слово «Кеннеді» й уже знаю, що вони не обговорюють політику. Вони обговорюють, у чому була міс Джеккі по ящику.

Коли я підходжу до міс Волтер, вона бере собі одну малесеньку канапку.

— Мамо, — Міс Гіллі кричить на міс Волтер, — бери ще одну канапку. Ти ж худа як бадилина. — Міс Гіллі дивиться на інших за столом. — Я постійно торочу їй, якщо та Мінні не вмє готувати, її потрібно звільнити.

Я нашорошила вуха. Вони завели мову про прислугу. Мінні — моя найкраща подруга.

— Мінні добре готує, — заперечує стара міс Волтер. — Просто тепер я не така голодна, як

колись.

Авжеж, Мінні — найкраща куховарка в окрузі Гіндс, а може, навіть у всьому Міссісіпі. Щоосені проходить Благодійний вечір Молодшої Ліги, тож її попросили спекти десять тортів з карамеллю на аукціон. Вона могла би стати найпопулярнішою служницею у штаті. Та річ у тому, що в Мінні є рот. Вона завжди огризається. Одного дня сперечається з білим менеджером у бакалійній крамниці, іншого — зі своїм чоловіком, і не минає й дня, щоб не сказала чогось білим леді, в яких працює. У міс Волтер вона працює так довго з єдиної причини: міс Волтер глуха як пень.

— Мамо, гадаю, ти недоїдаєш, — продовжує міс Гіллі. — Та Мінні не годує тебе, щоб поцупити ті фамільні цінності, які я залишила. — Міс Гіллі зривається з крісла. — Мені треба до туалету. А ви ще побачите, що вона помре від голоду.

Коли міс Гіллі виходить, міс Волтер досить тихо бурмоче:

— Закладаюся, що ти на це лише чекаєш.

Усі вдають, наче не розчули. Краще я зателефоную сьогодні Мінні та переповім слова міс Гіллі.

На кухні, у своєму високому кріслі, Крихітка розмазала по личку фіолетовий сік. Тільки-но я заходжу, вона всміхається. Вона не галасує, поки сидить сама, проте я не хочу покидати її наодинці

надовго. Знаю, що доки мене немає, вона не зводить з дверей погляду.

Я пещу її маленьку м'яку голівку й повертаюся до роботи, щоб налити чай із льодом. Міс Гіллі вже на своєму місці, здається, знову чимось незадоволена.

— Гіллі, краще тобі було скористатися гостьовою ванною кімнатою, — каже міс Ліфолт, перетасовуючи свої карти. — Ейбілін прибирає в задній частині дому аж пополудні.

Гіллі піднімає підборіддя. Потім вона видає одне з її «а-ха». І, у такий спосіб, начебто делікатно прочищуючи горло, привертає їхню увагу, а вони про це навіть не здогадуються.

— Але до гостьової ванної кімнати ходить прислуга, — промовляє міс Гіллі.

На якусь мить усі затихають. А тоді міс Волтер киває, ніби це все пояснює.

— Вона засмучена, бо негритянка користується внутрішньою ванною кімнатою, як і ми.

О ні, знову, тільки не це. Усі вони дивляться, як я складаю срібло до шухляди в буфеті, і я розумію, що мені час іти. Та доки кладу останню ложку, міс Ліфолт міряє мене поглядом і наказує:

— Ейбілін, принеси ще чаю.

Іду, як вона й звеліла, хоч їхні чашки

наповнені по вінця.

Із хвильку стою на кухні, та мені там нічого робити. Потрібно повернутися до їдальні, закінчити зі сріблом. І ще нині треба серветки перебрати в шафці, що в холі, якраз поблизу того місця, де вони сидять. Я не хочу стирчати допізна лише тому, що міс Ліфолт грає в карти.

Чекаю кілька хвилин, протираю робочу поверхню. Даю Крихітці шматочок шинки, який вона жадібно ковтає. Нарешті вислизаю в коридор, молячись, щоб мене не побачили.

Усі четверо тримають однією рукою цигарку, іншою — карти.

— Елізабет, якби ти мала вибір, — чую голос міс Гіллі, — хіба ти не хотіла б, щоб вони справляли нужду поза домом?

Дуже тихо я висовую шухляду із серветками, більше стурбована, щоб міс Ліфолт не вгледіла мене, ніж їхньою балачкою. Для мене ця розмова — не новина. У всьому місті є туалети для темношкірих, як і в більшості будинків. Але я помічаю, що міс Скітер спостерігає за мною, і тремчу від думки, що зараз мені перепаде на горіхи.

— Заявляю одну чирву, — озивається міс Волтер.

— Не знаю, — вагається міс Ліфолт, похмуро

туплячись у свої карти. — Ралі тільки починає власну справу, а через півроку потрібно сплатити податки... Зараз із грошима в нас суцужно.

Міс Гіллі говорить повільно, наче намазує глазур на торт.

— Просто скажи Ралі, що кожен пенні, витрачений на таку вбиральню, він відіб'є, коли ви продасте цей будинок. — Вона кивнула, мовби погоджуючись із собою. — Усі ті будинки, що зараз будують, без приміщення для прислуги? Це ж просто небезпечно. Усі знають, що вони носії інших видів захворювань, ніж у нас. Подвою.

Беру купку серветок. Не знаю, чому, але раптом я хочу почути, що на це відповідь міс Ліфолт. Вона мій бос. Гадаю, кожному цікаво, що про них думає їхній бос.

— Було б добре, — погоджується міс Ліфолт, злегка затягуючись цигаркою, — якби вона не користувалася тим, що в будинку. Ставлю три піки.

— Саме тому я розробила «Санітарну ініціативну норму для прислуги», — додає міс Гіллі. — Як засіб профілактики захворювань.

Дивно, як стислося моє горло. Соромно, що колись давно я навчилася стримувати емоції.

Міс Скітер, здається, справді заплуталась.

— Для прислуги... Що-що?

— Законопроект, який вимагає, щоб у

кожному будинку для білих була окрема вбиральня для темношкірої прислуги. Я навіть повідомила про це головного санітарного лікаря штату Міссісіпі, щоб глянути, чи схвалить він цю ідею. Я пас.

Міс Скітер, вона втупила погляд у міс Гіллі. Кладе карти лицьовим боком догори й так буденно промовляє:

— Гіллі, може, просто збудуємо туалет на вулиці для тебе.

Боже праведний, ото тихо стало.

Міс Гіллі каже:

— Гадаю, тобі не треба так жартувати про ситуацію з темношкірими. Якщо й надалі хочеш залишитися редактором вісника нашої Ліги, Скітер Фелан.

Міс Скітер захихотіла, але запевняю, їй не до сміху.

— Що, ти б... вигнала мене? Бо не погоджуюся з тобою?

Міс Гіллі підняла брови.

— Я робитиму все, що повинна, щоб захистити наше місто. Мамо, твоя черга.

Я йду на кухню та не виходжу, допоки не чую, як зачиняються двері за міс Гіллі.

Упевнившись, що міс Гіллі пішла, саджу Мей Моблі в манеж, витягнувши смітник на вулицю, бо сьогодні буде вантажівка. На початку під'їзної дороги міс Гіллі та її божевільна матуся ледь не

збивають мене своєю машиною, а тоді дружно гукають, що їм прикро. Повертаюся до будинку рада, що мені не зламали обидві ноги.

Заходжу на кухню, а там міс Скітер. Вона сперлася на стіл, погляд серйозний, серйозніший, ніж зазвичай.

— Гей, міс Скітер. Вам щось подати?

Вона поглядає на дорогу, де міс Ліфолт розмовляє з міс Гіллі через віконце автомобіля.

— Ні, просто... чекаю.

Протираю тацю рушником. Крадькома зиркаю на неї, вона все ще схвильовано дивиться крізь вікно. Вона не схожа на інших панянок, така висока. І в неї такі високі вилиці. Опущені вниз блакитні очі надають їй сором'язливого вигляду. Тут тихо, чути лише маленьке радіо на столі, налаштоване на євангельську станцію. Хай би вже йшла звідси.

— Ви слухаєте проповідь пастора Гріна по радіо? — запитує вона.

— Так, мем.

Міс Скітер ледь усміхається.

— Це так мені нагадує мою няню.

— О, я знала Константін, — мовлю.

Міс Скітер зосередилась на мені.

— Вона виховала мене, ви це знали?

Я киваю, шкодуючи, що розтулила рота. Про цю ситуацію мені відомо занадто багато.

— Я намагалася дістати адресу її сім'ї в Чикаго, — продовжує вона, — але ніхто її не знає.

— Я також не знаю, мем.

Міс Скітер знову переводить погляд на вікно, на «б'юїк» міс Гіллі. Вона ледь помітно похитує головою.

— Ейбілін, та розмова... Я про те, що сказала Гіллі...

Беру чашку для кави, починаю інтенсивно протирати.

— Хотіли б ви... щось змінити? — запитує вона.

І я нічого не можу із собою вдіяти. Я недвозначно витріщаюся на неї. Тому що це одне з найбезглуздіших запитань, які мені доводилося чути. У неї розгублений, незадоволений вигляд, наче вона посолила каву замість того, щоб поцукрувати її.

Повертаюся до миття посуду, щоб вона не бачила, як я закотила очі.

— О, ні, мем, усе гаразд.

— Але та розмова про вбиральню... — і замовкла, бо на цьому слові до кухні ввійшла міс Ліфолт.

— О, Скітер, ось ти де, — дивиться на нас якось дивно. — Перепрошую, може я... щось перервала?

Ми обидві стоїмо та думаємо, що ж вона

могла почути.

— Мушу бігти, — каже міс Скітер. — Побачимося завтра, Елізабет. — Відчиняючи задні двері, додає: — Ейбілін, спасибі за обід, — і виходить.

Іду до їдальні, починаю прибирати зі столу. І як я й відчувала, міс Ліфолт іде, приходять слідом за мною, натягнувши свою засмучену усмішку. Її шия випирає, ніби вона збирається щось мене запитати. Їй не подобається, що я розмовляю з її друзями, коли її немає поруч, ніколи не подобалося. Завжди прагнула знати, про що ми говоримо. Іду повз неї просто на кухню. Саджу Крихітку в її високе крісло та беруся чистити духовку.

Міс Ліфолт прямує за мною, бере відерце «Кріско», оглянувши, відставляє. Крихітка тягне до мами руки, та міс Ліфолт відчиняє шафку, мов не бачить цього. Потім із грюкотом зачиняє її, відчиняє ще одну. Зрештою, просто залишається на місці. Я стою навкарачки. Пхаю голову в духовку так далеко, наче намагаюсь отруїтися газом.

— Здається, ви з міс Скітер спілкувалися про щось надзвичайно серйозне.

— Ні, мем, вона лише... запитала, чи потрібен мені якийсь старий одяг, — відповідаю, мов із колодязя. Жир усмоктався в мої руки. І запах, як з-під пахви. Незабаром із мого носа скапує піт, і щоразу, витираючи його, розводжу по обличчю

бруд. Певно, то найгірше місце на землі, всередині духовки. Якщо ви тут, то або чистите її, або вас запікають. Я майже впевнена, що сьогодні я побачу сон про те, що застрягла всередині, і ввімкнули газ. Але тримаю голову в цьому жахливому місці, бо волю бути де завгодно, лише б не відповідати міс Ліфолт, що міс Скітер намагалася запитати мене. Запитати, чи хочу я щось *змінити* .

За якийсь час міс Ліфолт пирхає та йде до гаража. Гадаю, дивитиметься, де б збудувати мені нову вбиральню для темношкірих.

Розділ 2

Живучи тут, ніколи й не скажеш, що в Джексоні, штат Міссісіпі, двісті тисяч населення. Я побачила цю цифру в газеті, і мені стало цікаво, де ж усі ці люди живуть? Під землею? Бо на своєму березі річки я знаю майже всіх, і білих сімей теж знаю досить, одначе в сумі їх, напевно, не набереться двісті тисяч.

Шість днів на тиждень я сідаю в автобус і їду через міст Вудро Вілсона туди, де проживають міс Ліфолт і всі її білі подружки, у район Белгевен. Він розташований неподалік центру міста та столиці штату. Будівля Капітолію дуже велика, гарна ззовні, та я ніколи в ній не бувала. Цікаво, скільки платять за її прибирання.

Далі, за Белгевеном, білий район Вудленд-Гілс, а за ним Шервудський ліс, де на милі розтяглися величезні дуби, порослі мохом. Поки що там іще ніхто не живе, та це до тієї миті, коли білим заманеться перебраться до якоїсь нової місцини. А далі сільська місцевість, де на бавовняній плантації Лонгліф живе міс Скітер. Вона не знає, що я збирала там бавовну 1931 року, під час Депресії, коли ми не їли нічого, крім державного сиру².

У Джексоні білі райони змінюють один одного попри дорогу. А частина міста, де живуть темношкірі, наче великий мурашник, оточена з усіх боків державною землею, що не підлягає продажу. Наша чисельність зростає, та ми не розширюємося. Наша частина міста просто стає густонаселеною.

Цього полудня я сіла в автобус за номером шість, що йде з Белгевена до Феріш-стрит. Сьогодні в автобусі лише служниці в білих уніформах, які повертаються додому. Ми теревенимо, усміхаємось одна одній, як ніби є власницями цього автобуса (не те, що ми проти присутності білих — завдяки міс Паркс маємо право сидіти, де завгодно, — просто тут усі друзі).

² «Сирна мрія», або гарячий сендвіч із сиром — дешева та популярна страва періоду Великої Депресії.

По центру заднього сидіння помічаю Мінні. Невеличка повненька жіночка з блискучими чорними кучерями. Сидить, розкинувши ноги та схрестивши гладкі руки.

Вона на сімнадцять років молодша від мене. Мінні змогла б, напевно, підняти цей автобус над своєю головою, якщо захотіла б. Такій старій пані, як я, пощастило мати Мінні за подружку.

Сідаю на вільне місце перед нею, обертаюся та слухаю. Усі люблять послухати Мінні.

— ...То я й сказала: «Міс Волтер, ніхто не хоче бачити вашу голу білу задницю, їм подобається лише моя, чорна. А тепер ідіть у дім і вдягніть свої панталони та якусь одежину».

— На ганку? Гола? — дивується Кікі Браун.

— І задниця звисає аж до колін.

Автобус вибухнув реготом, сміються, аж головами кецають.

— Боже мій, та жінка божевільна, — витискає Кікі. — Не знаю, Мінні, як це тобі вдається натрапляти на ненормальних.

— А що, твоя міс Паттерсон не така? — відказує Мінні. — Б'юсь об заклад, вона заводило в компанії прибитих.

Увесь автобус знову регоче, бо Мінні нікому іншому не дозволяє погано говорити про свою білу господиню. Це її робота, тому й право полихословити належить їй.

Автобус перетинає річку й робить першу зупинку в районі для темношкірих. Із десяток служниць виходить. Я пересідаю на вільне місце поряд із Мінні. Вона всміхається та, вітаючись, злегка штовхає мене ліктем під бік. Потім розслаблено спирається на спинку сидіння: для мене розігравати шоу не потрібно.

— Як ти? Розгладжувала складки весь ранок?

Сміюся та киваю головою:

— Півтори години.

— Чим ти нагодувала нині міс Волтер у тому бридж-клубі? Я весь ранок протупцяла, готуючи той дурнуватий торт із карамеллю, а вона не з'їла жодної крихти.

Це нагадало мені про слова міс Гіллі за столом. Якби йшлося про якусь іншу білу леді, ніхто б не хвилювався, та тут потрібно знати, чи чекати через неї на неприємності. Просто не знаю, як про це розповісти.

Дивлюсь у вікно, як ми минаємо лікарню для темношкірих, фруктовий кіоск.

— Гадаю, я чула, як міс Гіллі говорила щось про те, що її мама зовсім висохла, — вимовляю якомога обережніше. — Жалілася, що та недоїдає.

Мінні глипає на мене:

— Вона так сказала, справді? — Від самого імені її очі звузилися. — Що ще сказала міс Гіллі?

Краще вже викладу все.

— Думаю, Мінні, вона з тебе очей не спускає. Будь... дуже обережна з нею.

— Міс Гіллі краще бути обережною зі мною. Що там вона патякає? Я не вмю готувати? Що та стара торба з кістками нічого не їсть, бо я не годую її?

Мінні піднімається та закидає свою сумочку через плече.

— Пробач, Мінні, я почала про це тільки тому, щоб ти трималася від неї подалі...

— Якщо вона колись мені заявить таке, то отримає шматочок Мінні на обід.

Пирхнувши, Мінні виходить з автобуса.

Бачу крізь вікно, як вона трюхикає додому. З міс Гіллі не жартують. Боже, певно, треба було змовчати.

За кілька днів виходжу з автобуса, проходжу квартал до дому міс Ліфолт. А перед ним стоїть старий лісовоз. У ньому двоє темношкірих чоловіків, один п'є каву, а інший просто там і спить. Іду повз них, одразу ж на кухню.

Цього ранку містер Ралі Ліфолт іще вдома, що буває досить рідко. Коли б він тут не був, має такий вигляд, наче рахує кожну хвилину до повернення на свою бухгалтерську фірму. Навіть у суботу. Але сьогодні він чомусь сердиться.

— Це мій чортів будинок, і я плачу за все, що тут, трясця, є! — верещить містер Ліфолт.

Міс Ліфолт поспішає за ним із такою усмішкою, що стає зрозуміло: вона вже й не рада, що зачепила. Я ховаюсь у ванній кімнаті. Минуло вже два дні після тих балачок про вбиральню, і я сподівалася, що все забулося. Містер Ліфолт відчиняє двері, щоби поглянути на вантажівку, і з хряскотом зачиняє їх знову.

— Я терпів новий одяг, усі ті кляті поїздки до Нового Орлеана з твоїми університетськими подружками, та це вже остання крапля!

— Але це збільшить вартість будинку. Так сказала Гіллі!

Я й досі у ванній, але майже відчуваю, як міс Ліфолт намагається втримати ту усмішку на обличчі.

— Ми не можемо дозволити собі це! І Голбруки нам не указ!

На мить усе стихає. І враз я чую *туп-туп* маленьких повзунків.

— Та-тку?

Виходжу з ванної та прямую на кухню, бо Мей Моблі — це мій клопіт.

Містер Ліфолт уже навпочіпки перед нею. На його обличчі — усмішка, ніби гумова маска.

— Знаєш що, солоденька?

Та всміхається у відповідь. Чекає на приємний сюрприз.

— Ти не підеш до коледжу, тому що

подружки твоєї мами не повинні користуватися тим самим туалетом, що й прислуга.

Він виходить, грюкнувши дверима так, що Крихітка аж кліпає.

Міс Ліфолт свариться на доньку пальцем:

— Мей Моблі, ти ж знаєш, що тобі не можна вилазити з ліжечка!

Маленька дивиться на двері, якими грюкнув її татко, дивиться на маму, яка гнівно супиться на неї. Моє малятко, вона схлипує, наче щосили намагається не розплакатися.

Кваплюся до неї, попри міс Ліфолт, і, підхопивши на руки, шепочу:

— Ходімо до вітальні, пограємося з іграшкою, що говорить. Як той ослик каже?

— Вона постійно вилазить із ліжечка. Сьогодні вранці я тричі вклала її назад.

— Бо декому треба перевдягнутися. Хто це попісяв?

Міс Ліфолт засоромлено розмовляє:

— Ну, я щось не подумала... — Але вже глипає у вікно, на лісовоз.

Я відходжу назад, така люта, що мною аж тіпає. Крихітка лежить у ліжечку з восьмої вечора, звичайно, її потрібно перевдягти! Спробувала б міс Ліфолт висидіти зо дванадцять годин у мокрих штанях, не встаючи!

Кладу Крихітку на сповивальний столик,

намагаючись не виказувати своєї люті. Маленька уважно стежить, як я знімаю з неї підгузок. Потім простягає до мене свою ручку та ніжно доторкається до мого рота.

— Мей Мо погана, — промовляє вона.

— Ні, дитинко, ти не погана. — Кажу й погладжую її по голівці. — Ти хороша. Дуже хороша.

* * *

Я винаймаю житло на Гессум-авеню з 1942 року. Можна сказати, що вулиця Гессум має свій характер. Будиночки всі маленькі, та подвір'я різні: окремі недоглянуті, без жодної травинки, голі, як лисина в якогось дідугана, а на інших кущі азалій і троянд, густий зелений газон. Моє подвір'я, гадаю, — це щось середнє.

Перед моїм будинком кілька кущів червоних камелій. То тут, то там клаптики трави, а на місці, де ще три місяці після аварії стояв пікап Трілора, й досі велика жовта пляма. Дерев у мене немає. Зате задній двір тепер скидається на Едемський сад. Саме там моя сусідка, Іда Пік, розкинула грядки з овочами.

Своїми грядками Іда похвалитися не може, бо весь задній двір у неї завалений мотлохом її чоловіка — двигуни автомобілів, старі

холодильники, шини. Він обіцяє, що все це полагодить, хоча так нічого й не робить. То я й запропонувала Іді щось посадити на моїй ділянці. Тепер я не займаюся городом, а вона дозволяє мені рвати потрібне й економити пару доларів на тиждень. А що ми не з'їли, Іда консервує на зиму та ділиться зі мною. Чудова гичка з ріпи, баклажани, бамія бушелями, всілякі баштанні культури. Не знаю, як їй вдається захищати свої помідори від жучків, але вдається. І вони смачнучі.

Того вечора йшов густий дощ. Я дістала баночку Ідиної капусти з помідорами, з'їла останню скибку черствого кукурудзяного хліба. Потім почала підраховувати свої фінанси, тому що останнім часом сталося аж дві речі: квиток на автобус подорожчав до п'ятнадцяти центів за поїздку й орендна плата зросла до двадцяти дев'яти доларів на місяць. Я працюю на міс Ліфолт із восьмої до четвертої, шість днів на тиждень, крім суботи. Щоп'ятниці отримую сорок три долари, тобто сто сімдесят два долари на місяць. Це означає, що після оплати рахунків за світло, воду, газ і телефон у мене залишиться тринадцять доларів п'ятдесят центів на тиждень на продукти, одяг, зачіску й пожертви на церкву. Ще треба згадати про те, що надіслати поштою всі ці рахунки тепер

вартує аж нікель³. А мої робочі мешти такі блаженські, наче висохли з голоду. Нова пара коштує сім доларів, тобто сидіти мені на капусті з помідорами, доки не стану братиком Кроликом. Дай Боже здоров'я Іді Пік, інакше мені взагалі нічого було б їсти.

Озивається телефон, і я аж підстрибую. Ще не встигла сказати «алло», як чую голос Мінні. Вона сьогодні працює допізна.

— Міс Гіллі спроваджує міс Волтер до будинку для людей похилого віку. Маю шукати собі нову роботу. І знаєш, коли вона їде? Наступного тижня.

— О ні, Мінні.

— Я вже почала шукати, набрала сьогодні з десяток дам. Ніхто не зацікавився.

Із жалем визнаю, що я не здивована.

— Передусім спитаю завтра міс Ліфолт, чи не знає вона, кому потрібна служниця.

— Почекай, — просить Мінні. Чую, як міс Волтер щось говорить, а Мінні відповідає: — Хто я, по-вашому? Водій? Я не повезу вас до заміського клубу, коли дощ як з відра.

Окрім крадіжки, найгіршим для вашої кар'єри прислуги є зухвальство. Хоча Мінні така чудова

³ П'ять центів.

кухарка, що іноді це компенсується.

— Мінні, не переймайся. Ми знайдемо тобі когось глухого як пень, як-от міс Волтер.

— Міс Гіллі вмовляла мене піти працювати до неї.

— Що? — видаю якомога строгіше: — Дивися сюди, Мінні, я сама утримуватиму тебе, та не дозволю працювати на цю злюку.

— Ти з ким, гадаєш, розмовляєш, Ейбілін? З мавпою? Це те ж саме, що піти працювати на Ку-клукс-клан. І знаєш, я ніколи не позбавлю Юл Мей роботи.

— Боже, пробач мені, — просто я так нервую, коли заходить про міс Гіллі. — Я зателефоную міс Керолайн з «Жимолості», може, вона когось знає. І міс Рут наберу, вона така мила, аж серце розривається. Колись щоранку прибирала свій будинок, а я мала просто складати їй компанію. Її чоловік помер від скарлатини, гм-м-м.

— Дякую, Ейбі. Ну ж бо, міс Волтер, з'їжте-но цю зелену квасолинку за моє здоров'я. — Мінні прощається й кладе слухавку.

Наступного ранку старий зелений лісовоз знову стояв на тому самому місці. Гупати вже почали, та містер Ліфолт сьогодні тут не крутиться. Припускаю, він зрозумів, що програв цей раунд іще до його початку.

Міс Ліфолт сидить за кухонним столом у

своєму блакитному стьобаному халаті й базікає по телефону. Крихітка, з личком у чомусь червоному та липкому, злапала маму за коліна й намагається повернути до себе її увагу.

— Крихітко, доброго ранку, — вітаюсь.

— Мамо! Мамо! — кличе Маленька, силкуючись видертися на коліна до міс Ліфолт.

— Ні, Мей Моблі, — зсонує її міс Ліфолт. — Мама розмовляє по телефону. Дай мамі порозмовляти.

— Мамо, візьми, — скиглить Мей Моблі й простягає до мами ручки.

— Тс-с-с, — шепоче міс Ліфолт.

Швидко хапаю Крихітку й несу вмиватися, але вона продовжує витягувати шию та скиглити «мамо, мамо».

— Сказала, як ти мені й говорила, — киває міс Ліфолт у слухавку. — Коли ми переїжджатимемо, це збільшить вартість будинку.

— Ну ж бо, Крихітко. Поклади свої ручки сюди, у водичку.

Але маленька надто пручається. Хочу намити їй пальчики, а вона крутиться-звивається й таки вислизає з моїх рук. Біжить простісінько до мами й, витягши підборіддя, щосили смикає за телефонний дріт. Слухавка вилітає з руки міс Ліфолт і гепає на підлогу.

— Мей Моблі! — вигукую я.

Кваплюся до неї, та міс Ліфолт устигає раніше. Губи розтяглись у страхітливій усмішці, оголивши зуби. Міс Ліфолт так ляскає Крихітку по голих ніжках, що навіть я підстрибую наче вжалена.

Потім міс Ліфолт хапає Мей Моблі за руку та шарпає нею, карбуючи кожне слово:

— Мей Моблі, не чіпай більше мого телефона! — а тоді до мене, — Ейбілін, скільки разів я маю повторити, щоб ти тримала її подалі від мене, коли я спілкуюся по телефону!

— Вибачте, — кажу я й підхоплюю Мей Моблі, намагаюсь обійняти її, але вона репетує на весь голос, обличчя червоне, б'ється.

— Заспокойся, Крихітко, все добре, все...

Мей Моблі кривиться, замахується і — бац! Як дасть мені просто у вухо.

Міс Ліфолт вказує на двері й верещить:

— Ейбілін, обидві просто заберіться звідси!

Несу маленьку з кухні. Я така люта на міс Ліфолт, що кусаю себе за язика. Якби ця дурепа приділила власній дитині хоч трішки уваги, такого б не сталося! У кімнаті Мей Моблі я сідаю в крісло-гойдалку. Дитинка схлипує в моє плече, а я потираю їй спинку, радіючи, що вона не бачить мого лютого обличчя. Не хочу, щоб вона почувалася винною.

— Усе гаразд, Крихітко? — шепочу я.

Вухо ще болить від її малого кулачка. Я

тішуся, що вона вдарила мене, а не свою маму, бо й не знаю, що та жінка з нею зробила б. Дивлюся нижче й бачу червоний відбиток руки на її ніжці.

— Я тут, маленька, Ейбі тут, — я гойдаю та заспокоюю її, гойдаю та заспокоюю.

Але Крихітка, вона просто плаче й плаче.

Десь ополудні, коли починаються мої телесеріали, у гаражі все затихає. Мей Моблі сидить на моїх колінах і допомагає чистити квасоллю. Вона ще від ранку трохи неспокійна. Гадаю, я теж, але я заштовхала свій біль у місце, де ним можна не перейматися.

Ми йдемо на кухню, і я рихтую їй сендвіч із ковбасою. На під'їзній дорозі у своїй вантажівці робітники влаштовуються пообідати. Добре, що все спокійно. Усміхаюся Крихітці, даю їй полуничку, дякуючи Богу, що була поруч, коли трапилася та неприємність з її мамою. Боюся навіть думати, що могло статися, якби не було мене. Вона кладе полуничку до ротика й усміхається у відповідь. Гадаю, вона теж це розуміє.

Міс Ліфолт зараз немає, тому вирішую зателефонувати в будинок міс Волтер, до Мінні, щоб з'ясувати, чи знайшла вона якусь роботу. Та не встигаю дійти до телефона, як у задні двері стукають. Відчиняю й бачу в дверях одного з робітників. Зовсім старий. У комбінезоні поверх білої сорочки.

— Здоровенькі були, мем. Можна у вас попросити трохи води? — питає він.

Не впізнаю його. Певно, він із південної частини міста.

— Звісно, — відповідаю.

Дістаю з буфета паперовий стаканчик із намальованими кульками. Залишилися з другого дня народження Мей Моблі. Знаю, що міс Ліфолт не сподобалося б, якби я запропонувала йому склянку.

Він залпом випиває воду та повертає мені стаканчик. Вигляд у нього дуже втомлений. І сум у очах.

— Як там успіхи? — цікавлюсь я.

— Робота йде, — говорить він. — Але води ще немає. Думаю, ми прокладемо трубу з того боку дороги.

— Напарникові теж потрібно попити?

— Було б добре, — киває він, і я йду по іншого смішного стаканчика для його товариша і наповнюю його водою з-під крана.

Він не відразу несе його напарникові.

— Перепрошую, — починає, — але де... — Стовбичить там хвилину, розглядаючи свої черевики. — Де тут можна... подзюрити?

Піднімає голову, дивлюся на нього, десь із хвилину ми просто дивимось одне на одного. Тобто це досить кумедно. Не так, щоб розреготатися, але

смішно про це думати: два туалети в будинку, ще один будують, але й досі немає місця, щоб цей чоловік міг сходити до вітру.

— Ну... — такого зі мною не бувало. Той юнак, Роберт, який що два тижні прибирає подвір'я, гадаю, ходить до вбиральні до приходу сюди. Але цей чоловік, він старий. Руки в глибоких зморшках. Сімдесят років тривоги залишили так багато слідів на його обличчі, що воно нагадує дорожню карту.

— Гадаю, вам доведеться піти в кущі, за будинком, — чую свій голос, а сама хочу бути зараз деінде. — Там пес, але він вам нічого не заподіє.

— Тоді гаразд, — каже він. — Дякую.

Я спостерігаю, як він повільно повертається зі склянкою води для свого напарника.

Стукіт і земляні роботи тривають увесь день.

Упродовж наступного дня двір будинку сповнюють стукіт молотків і шкрябання лопат. Я нічого не питаю в міс Ліфолт про це, а та нічого не пояснює. Тільки щогодини виглядає із задніх дверей, щоб перевірити, що відбувається.

О третій годині пополудні гуркіт припиняється, чоловіки сідають у свою вантажівку та їдуть. Міс Ліфолт проводить їх поглядом і голосно зітхає. Потім сідає в автівку та вирушає займатися тим, чим займається, коли не хвилюється, що біля її будинку крутиться пара темношкірих.

За якийсь час деренчить телефон.

— Міс Ліф...

— Вона рознесла на все місто, що я краду!
Ось чому я не можу знайти роботу! Ця відьма перетворила мене на найнахабнішу покоївку-злочинницю округу Гіндс!

— Постривай, Мінні, переведи подих...

— Сьогодні вранці перед роботою я пішла до Ренфроу, що живуть у «Платані», то міс Ренфроу ледь не виганяла мене зі свого подвір'я. Говорить, що міс Гіллі розповіла їй про мене все, й усі вже знають, що я у міс Волтер вкрала свічник!

Аж відчуваю, з якою силою вона тримає слухавку, так, що здається, переламає її надвоє. Чую голос Кіндри й дивуюся, чому Мінні вже вдома. Зазвичай вона не йде з роботи раніше четвертої.

— Я ж тільки готувала старій смачну їжу та доглядала за нею!

— Мінні, я знаю, що ти чесна жінка. І Господь це знає.

Голос раптом стихається — ніби бджоли в стільнику дзижчать:

— Коли я прийшла до міс Волтер, міс Гіллі вже була там і намагалася дати мені двадцять доларів. Говорить: «Візьми. Я знаю, вони тобі потрібні». Я ледь не плюнула їй в обличчя. Та стрималася. Ні, мем, — вона аж задихалась, — я

зробила *гірше* .

— Що ти зробила?

— Не скажу. Нікому не скажу про той пиріг. Але я дала їй те, на що вона заслуговує! — Тепер Мінні голосить, а я ціпенію з жаху. Із міс Гіллі краще не жартувати. — Я вже ніколи не знайду роботу, Лерой мене вб'є...

Десь неподалік починає плакати Кіндра. Мінні кладе слухавку, навіть не попрощавшись. Не розумію, що вона торочила про якийсь пиріг. Але, Господи, знаючи Мінні, там не було нічого доброго.

Увечері я зірвала багρινу та помідор на Ідиній грядці. Підсмажила кавальчик шинки, приготувала трішки підливи та соус для печива. Розчесала та вклала свою перуку, накрутилася на рожеві бігуді, збризнувши волосся лаком. Увесь вечір я стурбовано думала про Мінні. Треба викинути би це з голови, якщо хочу сьогодні заснути.

Сідаю за стіл, щоб поїсти, вмикаю радіо. Малий Стіві Вандер співає «Кінчики пальців». Цьому хлопчині не заважає те, що він темношкірий. Йому дванадцять, сліпий, а вже на радіо. Коли він закінчує співати, перемикаю станції, пропускаючи проповідь пастора Гріна, й зупиняюся на станції з афро-американською музикою. Тут грають танцювальний блюз.

Люблю слухати ті принадні тягучі звуки, коли смеркає. Тоді мені здається, що в будинку повно

люду. Так і бачу, як вони погойдуються під звуки блюзу на моїй кухні. Коли вимикаю верхнє світло, то уявляю, що ми в «Круці». Невеличкі столики, на них лампи з червоними абажурами. Травень або червень, теплінь. Мій чоловік, Клайд, засліплює мене своєю усмішкою й каже: «Кохана, хочеш випити?» А я відповідаю: «*Чорну Мері*, без льоду» й починаю сміятись із себе, бо насправді сиджу на кухні, замріяна, і нічого міцнішого за бузковий «Ніхай» ніколи й не куштувала.

По радіо Мемфіс Мінні співає про те, що пісне м'ясо смажити не варто, тобто про те, що кохання триває недовго. Час від часу думаю, що могла б знайти собі іншого чоловіка, когось із нашої церкви. Річ у тім, що я так люблю Господа, що побожний чоловік так багато для мене не важитиме. Чоловіки, що мені подобаються, не з тих, які залишаться з вами, витративши всі ваші гроші. Я вже припустилася такої помилки двадцять років тому. Коли мій чоловік Клайд покинув мене заради тієї нікчемної шльондри з Феріш-стрит, на прізвисько Какао, я розсудила, що краще відразу давати відкоша в таких справах.

Надворі пронизливо нявчить кіт, і я повертаюся на свою холодну кухню. Вимикаю радіо й вмикаю світло, дістаю із сумочки молитовник. Мій молитовник — це звичайний блакитний блокнот, який я придбала в крамниці

«Бен Франклін». Я користуюсь олівцем, тому можу витирати гумкою, допоки не стане як треба. Я почала писати молитви ще у школі. Коли в сьомому класі я повідомила вчительку, що більше до школи не ходитиму, бо маю допомагати мамі, міс Росс ледь не заплакала.

— Ейбілін, ти найкмітливіша в класі, — сказала вона. — І єдиний спосіб не розгубити це — читати й *писати* щодня.

Тому я й почала записувати молитви замість того, щоб промовляти їх. Але відтоді більше ніхто не називав мене кмітливою.

Перегортаю сторінки молитовника, щоб побачити, хто там у мене сьогодні. Декілька разів цього тижня мені спадало на гадку, що, може, й міс Скітер внесу до списку. Навіть не знаю, чому. Вона завжди така мила, коли заходить. Хоча мене це й лякає, та постійно міркую, про що ж саме йшлося, коли вона запитала мене на кухні міс Ліфолт, чи не хочу я все змінити. Ще й ті її розпитування про Константін, няньку, що виховала її. Я знаю, що відбулося між Константін і мамою міс Скітер, але нізащо не розповім їй цю історію.

Але така от річ, що коли я почну молитися за міс Скітер, то за наступної нашої зустрічі розмова продовжиться. І після того, й пізніше. Тому що так діє молитва. Вона немов електрика, що підтримує роботу предметів. А ситуація з туалетом — не з тих,

які я хочу обговорювати.

Продивляюся список тих, за кого молюся. За номером один — моя Мей Моблі. Потім хвора на ревматизм Фанні Лу з церкви. Мої сестри Інез і Мейбл із Порт-Гібсона, в яких разом вісімнадцять дітей, і у шістьох із них грип. Якщо список невеликий, я згадую смердючого білого стариганя, що живе за крамницею, де продають корм для тварин, того, що збожеволів, хильнувши крему для взуття. Та сьогодні список досить довгий.

А гляньте-но, кого ще я додала у список. Бертріну Бессемер, очам не вірю! Усім відомо, що ми з Бертріною не зносимо одна одну відтоді, як вона обізвала мене дурною негритоскою за те, що я вийшла заміж за Клайда купу років тому.

— Мінні, — запитала я минулої неділі, — чому Бертріна попросила *мене* молитися за неї?

Ми йшли додому після служби, що на першу пополудні. Мінні й сказала:

— Ходять чутки, ти знаєш сильні молитви, вони допомагають краще, ніж звичайні.

— Як ти сказала?

— Евдора Грін, коли зламала стегно та потрапила до твого списку, через тиждень вже була на ногах. Ісайя впав із вантажівки з бавовною, потрапив у твій список того самого вечора й наступного дня повернувся на роботу.

Ці слова змусили мене замислитися над тим,

що мені навіть не випало нагоди помолитися за Трілора. Може, тому Господь і забрав його так швидко. Не хотів зі мною сперечатись.

— Снафф Вашингтон, — правила далі Мінні. — Лолі Джексон — чорт, Лолі потрапила в твій список і за два дні встала з інвалідного крісла, наче її торкнувся Ісус. Це відомо кожному в окрузі Гіндс.

— Але це ж не я, — заперечую. — Це просто молитва.

— Але Бертріна... — Вимовляючи це, Мінні розреготалася. — Пам'ятаєш Какао, з якою втік Клайд?

— Гмм. Таке забудеш.

— За тиждень після того, як Клайд покинув тебе, я чула, що Какао прокинулася, а її піська смердить, як зіпсована устриця. Три місяці лікувалася. Бертріна — найкраща подружка Какао. Вона *знає* силу твоєї молитви.

Я аж рота роззявила. Чому ж вона раніше про це не згадувала?

— Ти натякаєш, що люди думають, ніби я вдаюся до чорної магії?

— Я знала, що ти хвилюватимешся, якщо розповім тобі. Люди просто думають, що в тебе з Богом ближчий зв'язок, ніж у інших. В усіх нас спільна телефонна лінія з Господом, але ти, ти говориш йому просто у вухо.

На плиті починає шипіти чайник, повертаючи мене до реальності. Боже ж мій, гадаю, треба наважитися та додати в список міс Скітер, але з якого дива — сама не відаю. Це нагадуватиме мені про те, про що не хочу й думати: що міс Ліфолт буде для мене вбиральню, бо вважає мене заразною. А міс Скітер запитує, чи не хочу я все змінити, начебто змінити Джексон, Міссісіпі — це наче замінити електричну лампочку.

Чищу я квасолію на кухні в міс Ліфолт, а тут дзвонить телефон. Сподіваюся, що то Мінні, повідомить, що щось підшукала. Я вже набирала всіх, у кого працювала, й усі відповіли мені одне й те саме: «Ми не наймаємо прислугу». Та насправді вони мали на увазі «Ми не наймаємо Мінні».

Хоча свій останній робочий день Мінні мала три дні тому, міс Волтер тишком зателефонувала їй учора ввечері, попросила зайти сьогодні, бо в будинку стало занадто порожньо після того, як міс Гіллі вивезла майже всі меблі. Я й досі не знаю, що сталось у Мінні з міс Гіллі. Та й знати не хочу.

— Резиденція Ліфолт.

— Е-е, привіт. Це... — Леді затихла, прокашлялась. — Алло. Можна... Можу я поговорити з Елізабет Ліфолт?

— Міс Ліфолт зараз немає вдома. Переказати їй щось?

— О! — вигукнула вона, наче розхвилювалася

через таку дурницю.

— Можна поцікавитися, хто телефонує?

— Це... Селя Фуг. Цей номер дав мені чоловік, я не знайома з Елізабет, але... він сказав, що їй відомо все про Благодійний вечір і Жіночу Лігу.

Ім'я мені знайоме, та не впевнена, звідки. Висловлюється та жінка так, ніби вона з глухого села, де в черевиках може й кукурудза прорости. Але голос такий солоденький, високий. Проте, здається, вона не з тих леді, що живуть неподалік.

— Я перекажу їй, що ви телефонували, — відповідаю. — Який ваш номер?

— Я тут новенька і... ну... це не так, я тут уже досить довго, десь більше ніж рік. Просто ні з ким тут не знайома. Я нечасто... виходжу в люди.

Вона знову прокашлялася, а я собі міркую, і чого то вона мені все це розповідає? Я ж служниця, якщо розмовлятиме зі мною, то друзі в неї не з'являться.

— Я думала, що, може, чимось допоможу з тим вечором, не виходячи з дому, — торочить вона.

І тут я згадую, хто ж вона така. Це її міс Гіллі та міс Ліфолт постійно поливають брудом, бо вона вийшла заміж за колишнього кавалера міс Гіллі.

— Я перекажу ваше повідомлення, — запевняю. — Який, ви сказали, ваш номер?

— О, я хотіла перебігти до крамниці за

продуктами. Що ж, мабуть, посиджу вдома та почекаю.

— Якщо вона не зв'яжеться з вами, то залишить повідомлення прислузі.

— У мене немає прислуги. Фактично, я саме збиралася запитати її про це, можливо, вона когось порадить.

— Ви шукаєте прислугу?

— Та я вже з ніг збилася, шукаючи того, хто їздитиме в округ Медісон.

Ну і як вам таке.

— Я знаю дуже хорошу людину. Вона славиться своїми стравами й за дітками вашими пригляне. У неї навіть власна машина є, щоб дістатися до вашого будинку.

— О, ну... Все-таки я б порадилася з Елізабет. Я вже продиктувала вам свій номер?

— Ні, мем, — зітхаю я. — Слухаю.

Міс Ліфолт ніколи не порекомендує Мінні, усе через ту брехню міс Гіллі.

Вона диктує:

— Місіс Джонні Фут, Емерсон, 2-66-09.

Про всяк випадок говорю:

— А її ім'я Мінні, Лейквуд, 8-44-32.

Записали?

Крихітка тягне мене за сукню:

— Животик болить... — і потирає живіт.

У мене виникає ідея. Я імпровізую:

— Зачекайте, що там, міс Ліфолт? Так, я перекажу їй. — І знову прикладаю слухавку до рота: — Міс Селіє, міс Ліфолт щойно ввійшла, каже, що погано почувається, але щоб ви таки зателефонували Мінні. Вона каже, що набере вас, якщо потрібна буде допомога з Вечором.

— О! Перекажіть їй, що я дуже вдячна. І щиро сподіваюся, що їй полегшає. І хай телефонує мені будь-коли.

— Покоївка Мінні Джексон, Лейквуд, 8-44-32. Заждіть, що-що? — Даю Мей Моблі печиво, а самій з біса приємно від учиненого. Я брешу, й мені байдуже.

Кажу міс Селії:

— Вона просить нікому не розповідати, що порадила вам Мінні, всі її подруги хочуть найняти цю покоївку, й дуже засмутяться, коли дізнаються, що її порекомендували комусь іншому.

— Я не викажу її секрет, якщо вона не викаже мій. Я не хочу, щоб мій чоловік знав, що я наймаю служницю.

Ну, якщо це не ідеально, то що ж тоді.

Тільки-но закінчено розмову, якнайшвидше набираю номер Мінні. І тут на порозі міс Ліфолт.

Бачте, оце-то ситуація. Я дала тій жінці, міс Селії, домашній номер Мінні, та вона сьогодні працює, бо міс Волтер самотньо. І коли Селія зателефонує, то Лерой дасть їй номер міс Волтер,

бо він дурень. А якщо міс Волтер відповість на дзвінок міс Селії, гру закінчено. Міс Волтер розп'якає цій жінці всі плитки, які розпускає міс Гіллі. Мушу зв'язатися з Мінні чи Лероєм, поки цього не сталося.

Міс Ліфолт прямує до своєї спальні та, як я й думала, одразу ж зависає на телефоні. Спочатку вона телефонує міс Гіллі. Потім перукарці. Потім до крамниці щодо весільного подарунка. І базикає, і базикає, і базикає. Щойно закінчивши, виходить і питає, що в них на вечерю цього тижня. Витягую блокнот, перечитую список. Ні, вона не хоче свинину на кістці. Вона намагається змусити чоловіка схуднути. Вона хоче яловичу відбивну із зеленим салатом. І скільки, на мою думку, калорій у безе? І щоб я більше не давала Мей Моблі печиво, тому що та надто товста, і... і... і...

Боже мій! Як для жінки, що слова до мене не зронить, за винятком «зроби це» та «користуйся тією вбиральною», ні сіло ні впало вона розводиться зі мною, ніби я її найкраща подруга. Мей Моблі витупцює джигу, намагаючись привернути мамину увагу. І щойно міс Ліфолт нахиляється до дитини, як *она* ! Вона вилітає з дому, бо забула про одну справу, а клятий час уже минув.

Гарячково набираю номер, аж пальці не слухаються.

— Мінні! Я знайшла тобі роботу. Але будь біля телефона....

— Вона вже телефонувала. — Голос у Мінні безбарвний. — Лерой дав їй номер.

— І міс Волтер відповіла, — здогадуюсь я.

— Глуха як пень, і раптом, чудо Господнє, почула телефон. Я крутилася по кухні туди-сюди й не звернула уваги, а тоді почула своє ім'я. Потім зателефонував Лерой, я й дізналася, що то було. — Голос у Мінні зовсім виснажений, а вона з тих, хто ніколи не втомлюється.

— Що ж, може, міс Волтер не розповіла їй ту брехню, що вигадала міс Гіллі. Ніколи не знаєш напевне. — Але навіть я не така дурна, щоб вірити в це.

— Навіть якщо й не розповіла, міс Волтер усе відомо про те, як я помстилася міс Гіллі. Ти не уявляєш, який Страшний Жах я вчинила. Навіть не хочу тобі зізнаватись. Упевнена, що міс Волтер розповіла тій жінці, що я втілення самого диявола. — Її голос звучить моторошно. Неначе грамофонна платівка, що грає трохи сповільнено.

— Вибач. Якби я могла зателефонувати раніше, ти б устигла підійти до телефона.

— Ти зробила все, що могла. Тепер мені вже ніхто й ніяк не допоможе.

— Я помолюся за тебе.

— Дякую, — говорить вона, а тоді в голосі

щось надривається. — І спасибі, що спробувала мені допомогти.

Кладемо слухавки, і я беруся за прибирання. Голос Мінні мене налякав.

Вона завжди була сильною жінкою, завжди боролася. Після смерті Трілора вона приносила мені вечерю щовечора три місяці поспіль. І щодня примовляла: «Ну-ну, ти ж не залишиш мене саму на цій грішній землі», а я вам кажу, що міркувала про це. Уже й петлю на мотузці зав'язала, коли Мінні знайшла її. Мотузка була Трілорова, відтоді, коли він готував науковий проект із блоками та колесами. Не впевнена, чи я б скористалася нею, усвідомлюючи, що це гріх проти Господа, але тоді я була не при собі. Мінні нічого не питала, тільки витягла її з-під ліжка, викинула у відро для сміття та винесла на вулицю. Коли повернулася, то потерла руки, наче просто прибрала, як зазвичай. Вона така діловита, та Мінні. Але зараз вона звучить не дуже. Я подумала, чи не перевірити сьогодні, що лежить під її ліжком.

Ставлю на підлогу відерце з мийними засобами «Саншайн», яке змушує тих леді з телевізора постійно всміхатися. Мушу сісти. Підходить Мей Моблі, тримаючись за животик, і просить:

— Зроби, щоб не боліло.

Вона кладе голівку мені на коліна. Знову та

знову гладжу її волосся, поки вона ледь не муркоче, відчуваючи любов, яка струменить з моєї руки. А я міркую про всіх своїх друзів, про те, що вони зробили для мене. І що роблять щодня для білих жінок, у яких працюють. І про той біль у голосі Мінні. І про Трілора, мертвого та похованого.

Дивлюся на Крихітку, і глибоко в душі знаю, що не зможу вдіяти нічого, щоб вона не стала такою самою, як її мама. І все це разом вколисує мене. Я заплющую очі й подумки промовляю «Отче наш». Але легше мені від цього не стає.

Допоможи мені, Боже, та тут треба щось робити.

Крихітка весь полудень обіймає мене за ноги, й кілька разів я ледь не перечеплююся через неї. Та я й не проти. Міс Ліфолт і слова не зронила від ранку ні до мене, ні до Мей Моблі. Так завзято працює на своїй машинці в спальні. Напевно, хоче прикрити ще щось нещодавне в будинку.

Через якийсь час ми з Мей Моблі йдемо до вітальні. Мені потрібно перепрасувати купу сорочок містера Ліфолта, а потім приготувати печеню. Я вже помила ванну, змінила постільну білизну та пропилюсила килими. Я завжди намагаюся впоратися раніше, щоб ми з Крихіткою могли побути разом і погратись.

Міс Ліфолт заходить і спостерігає, як я прасую. Вона так інколи чинить. Насупиться та

дивиться. І поспіхом усміхається, якщо гляну на неї. Поправляє ззаду волосся, щоб здавалося пишнішим.

— Ейбілін, маю для тебе сюрприз. — І всміхається на весь рот. Зуби не показала, тільки губи розтягнула. — Ми з містером Ліфолтом вирішили побудувати тобі власну, окрему вбиральню. — Плескає в долоні й опускає голову. — Там, у гаражі.

— Так, мем.

Де, вона гадає, я була весь цей час?

— Отже, відтепер, замість гостьового туалету ти використовуватимеш власний. Хіба це не чудово?

— Так, мем.

Продовжую прасувати. Телевізор увімкнений, от-от почнеться моя програма. Вона стоїть там і далі тупиться в мене.

— То тепер користуватимешся тим, у гаражі, розумієш?

Я не дивлюся на неї. Намагаюся не ускладнювати все, та вона таки добивається свого:

— Може, візьмеш папір і підеш спробуєш?

— Міс Ліфолт, цієї миті я не маю потреби йти туди.

Мей Моблі показує на мене з манежу й промовляє:

— Мей Мо сік?

— Піду принесу тобі сік, маленька, — відповідаю їй.

— О... — Міс Ліфолт кілька разів облизує губи. — Але пізніше ти підеш туди та використовуватимеш ту вбиральню, тобто... тільки її, добре?

На міс Ліфолт багато косметики, густої, немов вершки. І ту жовтувату мазюку вона й на губи наклала, тож важко визначити, чи є в неї рот. Говорю те, чого вона прагне почути:

— Віднині я користуватимуся своєю вбиральнею для темно-шкірих. А тепер піду та ще раз старанно помию хлоркою ванну кімнату для білих.

— Ну, не квапся. Можеш зробити це будь-коли сьогодні.

Але, втім, вона стримить там і крутить обручку, вона хоче, щоб я зробила це зараз.

Повільно відкладаю праску та відчуваю, як у моїх грудях проростає гірке зерно, засіяне там після смерті Трілора. Моє лице горить, язик чухається. Не знаю, що відповісти їй. Та розумію те, що я цього не скажу. І розумію, що вона теж не каже того, чого прагне, й тому так дивно: ніхто нічого не говорить, але ми якимось ведемо розмову.

Мінні

Розділ 3

Я стою на задньому ганку білої леді й сама себе вмовляю: «Мовчи, Мінні». Проковтні все, що може вилетіти з твого рота й запхай це собі в зад. Май вигляд служниці, яка виконує все, що їй велять. Насправді, зараз я так хвилююся, що якщо отримаю цю роботу, то ніколи більше не скаржитимусь.

Я підтягую панчохи, бо вони трохи провисають — біда всіх повних невисоких жінок у всьому світі. Потім повторюю, що маю казати, а що тримати при собі. Роблю крок уперед і натискаю гудзик дзвінка.

Він дзвонить довгим «дін-дон», вишукано та незвичайно для цього великого заміського будинку. Він немов замок, сіра цегла піднімається високо в небо, простягається і ліворуч, і праворуч теж. З усіх боків галявину оточують ліси. Якби це було місце з казки, то в лісі напевне жили би відьми. Оті, що їдять дітей.

Задні двері відчиняються, і в них постає Мерилін Монро. Або ж її близька родичка.

— Привіт, а ви якраз вчасно. Я Селія. Селія Рей Фут.

Біла леді подає мені руку, і я дивлюся на неї. Можливо, вона й схожа на Мерилін, але не готова

до кінопроб. Її золотава зачіска в борошні. Борошно на накладних віях. І весь вузький брючний костюм обсипаний борошном. Стоїть у хмарі борошна та в костюмі, який облягає її так щільно, що дивуюся, як вона дихає.

— Так, мем. Я Мінні Джексон. — Замість потиснути їй руку, я розгладжую свою білу форму. Мені не потрібен такий безлад. — Ви щось готуєте?

— Один із тих перекинутих тортів за рецептом із журналу. — Вона зітхає. — І він не дуже вдається.

Я проходжу за нею досередини й бачу, що міс Селія Рей Фут іще не дуже постраждала від фіаско з борошном. Увесь удар припав на кухню. Стільниці, дводверний холодильник, кухонний комбайн — усе десь на чверть дюйма вкрите борошном. Від такого безладу я божеволію. Я ще навіть не отримала роботу, а вже шукаю в мийці губку.

Міс Селія каже:

— Гадаю, мені треба трохи повчитися.

— Звичайно, що треба, — відповідаю. І зразу ж прикушую языка. Ти не огризатимешся до цієї білої леді так, як до іншої. Огризалася до неї, поки ту не забрали до будинку для людей похилого віку.

Але міс Селія просто всміхається, мисє руки в мийці, де повно посуду. Цікаво, можливо, я втрапила на ще одну глуху, як міс Волтер. Сподіватимемося, що так.

— Мені ніяк не вдається призвичаїтися до кухонної роботи, — промовляє вона тихим голлівудським голосом Мерилін, і я можу запевнити, що вона не від світу цього. Я зиркаю вниз і бачу, що дурепа не носить жодного взуття, ніби вона якийсь білий непотріб. Поважні білі дами не ходять босоніж.

Вона, мабуть, на десять чи п'ятнадцять років молодша за мене, їй приблизно двадцять два, чи можливо, двадцять три, і вона дуже красива, та навіщо їй так багато штукатурки на обличчі? Б'юсь об заклад, на ній вдвічі більше макіяжу, ніж на інших білих жінках. Також груди в неї набагато більші. Насправді, вони майже такі самі великі, як і в мене, проте в усіх інших місцях вона худорлява, а я ні. Сподіваюся, їсть вона багато. Бо я смачно готую, й саме тому люди наймають мене.

— Я можу запропонувати вам прохолодні напої? — запитує вона. — Присядьте, я щось вам принесу.

Я розумію: тут відбувається щось смішне.

— Лерою, напевно, вона божевільна, — сказала я, коли три дні тому міс Селія мені зателефонувала та попросила прийти на співбесіду, — тому що всі в місті думають, що я вкрала в міс Волтер срібло. І я впевнена, що вона теж так думає, бо телефонувала міс Волтер саме тоді, коли я була там.

— Білі люди дивні, — відповів Лерой. — Хто знає, може, стара добре про тебе відгукнулась.

Я пильно дивлюся на міс Селію Рей Фут. Ще ніколи в житті біла жінка не пропонувала мені присісти та пригостити прохолодним напоєм. Чорт, тепер навіть не знаю, чи ця дурепа взагалі планує наймати покоївку, чи вона просто так притягнула мене сюди.

— Мем, може, краще спершу піти й оглянути будинок.

Вона всміхається, ніби її лаковану голову ніколи навіть не відвідувала думка показати мені будинок, в якому я, можливо, прибиратиму.

— О, звичайно. Проходьте туди, Максі. Спершу я покажу вам дивовижну їдальню.

— Моє ім'я Мінні.

Може, вона не глуха, та не божевільна. Може, вона просто дурна. У мене знову зароджується надія.

Жінка водить мене своїм химерним будинком і розмовляє, а я йду слідом. На першому поверсі десять кімнат, і в одній опудало ведмеда грізлі, який, схоже, з'їв попередню покоївку й чекає на наступну. Обсмалений прапор Конфедерації висить у рамці на стіні, а на столі стоїть старовинний срібний пістолет із вигравіюваним іменем «Генерал Конфедерації Джон Фут». Мабуть, тією штукаю прапрадід Фут лякав рабів.

Ми рухаємося далі, й усе інше там таке саме, як і в будь-якому хорошому білому будинкові. До того ж, це найбільший будинок, у якому я коли-небудь була, хоч там скрізь брудна підлога та запилені килими; незлі люди, які кращого не бачили, сказали б, що килими зачовгані, але я одразу впізнаю старовину. Я працювала в декількох поважних будинках. Просто сподіваюся, що вона вже не таке село, що навіть пилососа не має.

— Мама Джонні не дозволяє мені нічого прикрашати. Моя б воля, на стінах були би білі килими із золотим оздобленням, а не цей мотлох.

— Звідки ви? — запитую я.

— Я з... Шугар-Дітча. — Її голос трохи падає. Шугар-Дітч — найбільша діра у Міссісіпі, а то й у всіх Сполучених Штатах. Він знаходиться в окрузі Туніка, майже біля Мемфіса. Одного разу я бачила в газеті фотографії, на яких було зображено ті халупи. Навіть білі діти мали вигляд, наче вони тиждень нічого не їли.

Міс Селія намагається всміхнутися й говорить:

— Я вперше наймаю покоївку.

— Вона вам тут конче потрібна, — ну, *Мінні*...

— Я була дуже рада отримати рекомендації від місіс Волтер. Вона розповіла мені про вас усе. Сказала, що ви готуєте найкраще в місті.

Якась нісенітниця. Після того, що я зробила з

міс Гіллі просто на очах у міс Волтер?

— А вона казала... ще щось про мене?

Але міс Селія вже піднімається великими гвинтовими сходами. Я йду за нею нагору, довгим коридором, залитим сонячним світлом, що проникає крізь вікна. Хоча тут знаходяться дві жовті спальні для дівчаток, і одна синя та одна зелена — для хлопчиків, зрозуміло, що дітей тут немає. Тільки пил.

— Тут, у головному будинку, в нас п'ять спалень і п'ять ванних кімнат. — Вона показує на вікно, і я бачу великий блакитний басейн, а за ним — ще один будинок. Моє серце гупає.

— А там, біля басейну, ще один будиночок, — зітхає вона.

Зараз я б згодилася на будь-яку роботу, проте в такому великому будинкові повинні платити багато. Я ж не проти, що буде багато роботи. Я не боюся роботи.

— А коли ви плануєте народити дітей, щоб у цих ліжечках хтось спав? — Я намагаюся всміхатися та бути привітною.

— О, в нас будуть діти. — Вона прочищає горло, метушиться. — Я маю на увазі, що діти — це єдине, заради чого варто жити. — Вона дивиться собі під ноги. Минає кілька секунд, допоки вона йде назад до сходів. Іду назирці, помічаю, як вона міцно тримається за перила, як боїться впасти.

Уже в їдальні міс Селія починає хитати головою.

— Роботи тут дуже багато, — говорить вона. — Усі ці спальні й підлога...

— Так, мем, багато, — погоджуюсь я і міркую, що якби вона побачила мій будинок із розкладачкою в холі й один туалет на шість осіб, то, напевно, втекла б. — Але я сповнена енергії.

— ... а ще треба почистити срібло.

Вона відчиняє буфет із сріблом розміром із мою вітальню. Поправляє свічку, що смішно похилилася в канделябрі, і я розумію, чому вона сумнівається.

Після того, як усе місто почуло брехню міс Гіллі, три леді поспіль виставили мене, щойно я назвала своє ім'я. Я приготувалася до удару. *Скажіть це, леді. Скажіть, що ви думаєте про мене та своє срібло.* Мені хочеться плакати, коли я згадую, як мене влаштовувала б ця робота і як міс Гіллі вчинила, щоб я її не отримала. Я втупилась у вікно, сподіваючись і благаючи, щоби на цьому співбесіда не закінчилась.

— Знаю, ці вікна дуже високо. Я ніколи не намагалася їх помити.

Я знову дихаю. Для мене тема вікон набагато краща, ніж тема срібла.

— Я не боюся жодних вікон. У міс Волтер я раз на чотири тижні мила їх зверху й донизу.

— А в неї один поверх чи два?

— Ну, один... але їх там дуже багато. Знаєте, в старих будинках є багато різних закутків.

Нарешті ми повертаємося на кухню. Обидві розглядаємо стіл для сніданку, та ніхто не сідає. Мені страшенно цікаво, про що вона розмірковує, я аж пітнію.

— У вас великий гарний будинок, — озиваюсь. — Чудовий замиський будинок. І роботи тут багато.

Вона починає крутити свою обручку.

— Я гадаю, в місіс Волтер було набагато простіше, ніж тут. Я про те, що зараз іще так, але коли в нас з'являться діти...

— Ви розглядаєте інші кандидатури?

Вона зітхає.

— Сюди приїжджало кілька осіб. Я просто не знайшла... потрібної. — Вона гризе нігті, відводить погляд.

Я чекаю, коли ж вона видасть, що я не та, хто їй потрібен, але ми просто стоїмо та вдихаємо борошно. Нарешті, дістаю свою останню карту й шепочу, бо це все, що мені лишається.

— Знаєте, я пішла від міс Волтер, бо вона їде до будинку для людей похилого віку. Вона не звільняла мене.

Але вона просто дивиться вниз, на свої босі ноги, на аж чорні підошви, оскільки відколи вона

переїхала до цього старого, брудного будинку, підлоги ніхто не мив. І, зрозуміло, ця леді мене не хоче.

— Добре, — озивається вона, — я ціную, що ви їхали так далеко. Чи можу я хоча б віддати вам гроші за бензин?

Я беру свою сумочку та запишаю її під пахву. Вона мило мені всміхається, я могла б умить стерти цю її усмішку. Клята *Гіллі* Голбрук.

— Ні, мем, не треба.

— Я припускала, що буде клопітно когось знайти, але...

Я стою та слухаю її вибачення, а сама просто думаю: «Леді, покінчимо з цим, і я скажу Лерою, що нам треба їхати на Північний полюс до Санта Клауса, де ще ніхто не чув брехні *Гіллі* про мене».

— ... і на вашому місці я теж не захотіла би прибирати такий великий будинок.

Я втупилася в неї. Тепер вона просто виправдовується, роблячи вигляд, що *Мінні* не отримає роботи, бо *Мінні* сама *не хоче* цієї роботи.

— А коли ви чули, як я говорила, що не хочу прибирати в цьому будинку?

— Усе гаразд, уже п'ять служниць відмовились, бо тут надто багато роботи.

Я глянула на свої сто шістдесят п'ять фунтів ваги, а мої п'ять футів зросту ледь не вискочили з уніформи.

— Надто багато для мене?

Якусь секунду вона кліпає.

— Ви... ви це робитимете?

— А ви гадаєте, я проїхала весь цей шлях сюди, аж на кінець світу, просто щоб спалити бензин? — Замовкаю. Тільки не наламай дров, вона пропонує тобі ро-бо-ту. — Міс Селіє, я радо працюватиму у вас.

Вона сміється, ця божевільна жінка хоче мене обійняти, проте я трохи відступаю, даючи їй зрозуміти, що це не для мене.

— Стривайте, спочатку треба дещо обговорити. Ви маєте сказати, в які дні мені приходити... і всяке таке. А також скільки ви платите.

— Я думаю... приходьте, коли вам зручно, — відповідає вона.

— У міс Волтер я працювала з неділі до п'ятниці.

Міс Селія гризе свій рожевий ніготь.

— Ви не можете приїжджати сюди у вихідні.

— Добре. — Мені потрібні всі дні, та, можливо, пізніше вона дозволить мені готувати для якоїсь вечірки чи щось таке. — З понеділка до п'ятниці. Отже, вранці мені коли приходити?

— А коли вам зручно?

У мене ще ніколи не було такого вибору. Я відчуваю, як мої очі звужуються.

— Як щодо восьмої? У міс Волтер я приходила на восьму.

— Добре, о восьмій — це дуже добре. — Вона стоїть і чекає на мій наступний крок.

— Тепер ви мусите сказати, коли мені йти.

— А коли? — запитує Селія.

Я закочую очі.

— Міс Селіє, це ви повинні мені сказати. Так має бути.

Вона ковтає слину, їй справді дуже важко. Я просто намагаюся пошвидше закінчити, допоки вона не передумала мене брати.

— Як щодо четвертої години? — питаю. — Я працюватиму з восьмої до четвертої, матиму трохи часу на обід чи щось таке.

— Гаразд.

— Тепер... нам треба обговорити платню, — продовжую я, і пальці на моїх ногах починають рухатися. Мабуть, платня невелика, якщо п'ять служниць уже відмовились.

Жодна з нас не озивається.

— Ну ж бо, міс Селіє. Скільки ваш чоловік радить вам платити мені?

Вона дивиться на кухонний комбайн, яким, б'юсь об заклад, навіть не вміє користуватись, і видає:

— Джонні не знає.

— Ну гаразд. Увечері спитайте його, скільки

він платитиме.

— Ні, Джонні не знає, що я наймаю служницю.

Моє підборіддя опускається до грудей.

— Тобто він не знає?

— Я не розповім про це Джонні. — Її блакитні очі стають такими великими, наче вона дико його боїться.

— А як містер Джонні вчинить, якщо прийде додому й заскочить на своїй кухні темношкіру жінку?

— Вибачте, я просто не можу...

— Я скажу вам, як він учинить: він дістане пістолет і пристрелить Мінні просто тут, на цій ненапуцованій підлозі.

Міс Селія хитає головою.

— Я не розповім йому.

— Тоді я змушена піти, — оголошую я. *Лайно. Я це знала. Ще коли переступила цей поріг, то знала, що вона ненормальна ...*

— Не те, щоб я його обманювала. Мені просто потрібна служниця.

— Звичайно, вам потрібна служниця. Остання, мабуть, отримала кулю в голову.

— Він ніколи не з'являється вдома протягом дня. Ви лише прибиратимете й навчите мене готувати вечерю, на це піде всього кілька місяців...

Я занюхала щось згоріле. І побачила, як із

духовки валить дим.

— А потім, за кілька місяців, ви мене звільните?

— А потім я... розповім йому, — сказала вона, та спохмурніла від самої думки про це. — Будь ласка, я хочу, щоб він думав, що сама можу впоратись. Хочу, щоб він думав, що я... чогось варта.

— Міс Селіє... — Я хитаю головою, не вірячи, що вже сперечаюся з цією леді, хоч іще й дві хвилини тут не пропрацювала. — Гадаю, ви спалили свій торт.

Вона хапає ганчірку, кидається до духовки й рвучко смикає за торт.

— Ой! Трясця!

Я ставлю сумочку й відсовую її вбік.

— Не можна чіпати гарячу бляшку мокрим рушником.

Я беру суху ганчірку, дістаю чорний корж і кладу його на бетонну сходинку.

Міс Селія дивиться на попечену руку.

— Місіс Волтер казала, що ви прекрасно готуєте.

— Ця стара з'їсть дві бобинки й говорить, що вже наїлася. Мені не вдавалося примусити її з'їдати хоча б щось.

— Скільки вона вам платила?

— Долар за годину, — зізнаюся, трохи

соромлячись. П'ять років, а вона не платила мені навіть мінімальної зарплати.

— Тоді я платитиму вам два.

Відчуваю, як мені перехоплює подих.

— Коли містер Джоні виходить вранці з дому? — питаю, стираючи масло, що розтає просто на столі, без тарілки.

— О шостій. Він не може довго тут тинятися. А повертається з офісу близько п'ятої.

Я підрахувала, що навіть із меншою кількістю годин отримаю більше. Хоч можу й нічого не отримати, якщо мене пристрелять.

— Тоді йтиму о третій. Матиму по дві години, щоби прийти й піти, не перетнувшись із ним.

— Добре, — киває вона. — Краще перестраховатись.

Дорогою до виходу міс Селія кидає торт у паперову торбинку.

— Доведеться закопати це у відрі для сміття, щоби він не дізнався, що я спалила ще один.

Я беру торбинку з її рук.

— Містер Джоні нічого не побачить. Я викину його біля себе.

— Ой, дякую. — Міс Селія хитає головою, наче це найкраще, що хтось колись для неї робив. Вона стискає кулаки й тримає їх під підборіддям. Я прямую до машини.

Сідаю у продавлене сидіння «форда», за який

Лерой все ще сплачує щотижня своєму босові дванадцять доларів. Насамкінець відчуваю полегшення. Нарешті я знайшла роботу. Мені не потрібно їхати на Північний полюс. Санта ж не буде розчарований.

— Так Мінні, вмощуйся, я розповім тобі про правила роботи в будинку білої леді.

Того дня мені виповнилося чотирнадцять. Я сиділа за маленьким дерев'яним столиком на маминій кухні й розглядала карамельний торт, що застигав на стійці. День народження був єдиним днем у році, коли я могла їсти досхочу.

Я збиралася покинути школу та влаштуватися на свою першу справжню роботу. Мама хотіла, щоб я пішла до дев'ятого класу — вона мріяла стати вчителькою, а не працювати в домі міс Вудри. Та моя сестра мала проблеми із серцем, а мій нікчемний тато був п'яницею, тож залишалися тільки ми з мамою. Хатню роботу я знала. Після школи саме я готувала та прибирала. Але якщо я працюватиму в чужому домі, то хто наглядатиме за нашим?

Мама взяла мене за плечі та повернула до себе, щоб я дивилася на неї, а не на торт. Мама була суворою. Дуже. Вона була правильною. Вона ніколи нічого ні в кого не брала. Вона похитувала пальцем просто перед моїм носом, так, що в мене аж очі заболіли.

— Мінні, правило за номером один: під час роботи в білої леді: нікого нічого не стосується. Ти не пхаєш свого носа у клопоти білої леді та не плачешся їй про свої. Неспроможна оплатити рахунок за світло? Дуже болять ноги? Запам'ятай одну річ: білі люди — не твої друзі. Їх це не цікавить. І коли міс Біла леді заскочить свого чоловіка із сусідкою, то не лізь, чуєш мене?

— Правило за номером два: Біла леді не повинна заскочити тебе на своєму туалеті. І неважливо, що ти туди хочеш так, що аж не можеш втримати в собі. Якщо немає туалету для прислуги, дочекайся, допоки вона буде далеко від туалету, яким сама не користується.

— Правило за номером три, — мама сіпнула мене за підборіддя та повернула обличчям до себе, бо мене знову був зацікавив торт. — Правило за номером три: коли ти готуєш їжу для білих людей, куштуєш іншою ложкою. Коли ти візьмеш ложку до рота, гадаючи, що ніхто не бачить, а потім покладеш назад у каструлю, то далі краще все викинути.

— Правило за номером чотири: щодня бери одну й ту саму чашку, виделку й тарілку. Зберігай їх в окремій шафі та скажи білій жінці, що надалі ти братимеш саме їх.

— Правило за номером п'ять: ти їси на кухні.

— Правило за номером шість: ти не б'єш її

дітей. Білим людям подобається давати їм льопанці самим.

— Правило за номером сім: це останнє, Мінні. Ти мене слухаєш? Не огризайся.

— Мамо, я знаю, як...

— Ой, та я чую тебе, коли ти думаєш, що не чую, щось бурмочеш, що я прошу тебе почистити димохід, що бідній Мінні залишається останній маленький шматочок курки. Якщо ж ти огризнешся до білої леді зранку, то вже пополудні бурмотатимеш щось собі під ніс на вулиці.

Я бачила, як поводитися мама з міс Вудрою, всі ті «так, мем», «ні, мем», «звичайно, мем», «я вам вдячна, мем». *Чому я маю бути такою? Я знаю, як перечити людям.*

— Тепер ходи сюди й обійми свою мамусю у твій день народження... Господи, яка ти важка, Мінні.

— Я весь день ніц не їла, коли я зможу з'їсти свій торт?

— Не кажи «ніц», тепер говори правильно. Я не вчила тебе висловлюватись, як мул.

Першого дня в домі білої леді я з'їла бутерброд із шинкою на кухні й поставила свою тарілку на місце в буфеті. Коли їхній малий негідник украв мій гаманець і заховав його в духовці, я не вліпила йому по задниці.

Та коли біла леді звеліла:

— А тепер, для певності, випери весь одяг руками, а потім поклади його до пральної електромашини, щоб закінчити прання.

Я відповіла:

— А навіщо прати його руками, якщо це зробить електропралка? Це найбільша витрата часу, про яку я коли-небудь чула.

Біла леді усміхнулася мені, й через п'ять хвилин я опинилася на вулиці.

Працюючи на міс Селію, я зможу вранці провести своїх дітей до початкової школи, а коли ввечері прийду додому, то ще знайду час на себе. Я не спала вдень від народження Кіндри 1957 року, а з таким графіком роботи — з восьмої до третьої — могла би, якби захотіла, щодня трішки подрімати. А що до міс Селії автобуси не ходять, доведеться брати машину Лероя.

— Жінко, ти не братимеш моєї машини щодня, а що, як я матиму денну зміну й треба буде...

— Лерою, щоп'ятниці вона платитиме мені сімдесят доларів готівкою.

— То я візьму велосипед Шугар.

У вівторок, наступного після співбесіди дня, я припаркувала машину трохи нижче від будинку міс Селії, так, що з-за повороту її не було видно. Швидко пройшла дорогою та в'їздом. Жодні інші машини там не проїжджали.

— Я тут, міс Селіє. — Того першого ранку я заглянула до її спальні. Вона знаходилася там, сиділа на покривалі з досконалим макіяжем і в такій нічній сорочці, ніби у п'ятничний вечір, хоч був саме вівторок, і, наче Біблію, читала плітки в «Голлівуд Дайджест».

— Доброго ранку, Мінні! Рада тебе бачити, — говорить вона, а я наїжачуюся, коли біла леді така доброзичлива.

Роззираюсь у спальні, намагаюсь оцінити масштаби роботи. Там кремовий килим, величезне жовте ліжко з балдахіном, два грубі жовті стільці. Усе охайно, одяг на підлозі не валяється. Простирадло заправлено. Ковдру охайно складено на стільцеві. Але я дивлюсь, я роздивляюсь. Я відчуваю. Щось не так.

— Коли розпочнемо наш перший кулінарний урок? — запитує вона. — Можемо почати сьогодні?

— Думаю, за кілька днів, потому, як сходите до крамниці й купите все нам потрібне.

Якусь секунду вона розмірковує й каже:

— Мінні, можливо краще, якщо підете ви, бо ви знаєте, що та скільки купити.

Я дивлюся на неї. Більшість білих жінок любить самотійно ходити скуплятися.

— Добре, тоді я піду зранку.

Я бачу маленький рожевий килимок, покладений на килим біля дверей до ванної.

Покладений навскоси. Я не декоратор, але розумію, що рожевий килимок не пасує до жовтої кімнати.

— Міс Селіє, перш ніж почну, я мушу знати. Коли саме ви плануєте розповісти про мене містеру Джоні?

Вона опустила очі на журнал на колінах.

— Думаю, за кілька місяців. До того часу я мушу навчитися готувати й не тільки готувати.

— Кілька — тобто два?

Вона прикушує нафарбовані губи.

— Думаю радше... чотири.

Що? Я не працюватиму чотири місяці, наче злочинець-утікач.

— Ви не зізнаєтесь йому до 1963 року? Ні, мем, до Різдва.

Вона зітхає.

— Добре. Але перед самим Різдвом.

Я рахую.

— Сто... шістнадцять днів. Ви йому скажете. Через сто шістнадцять днів.

Вона заклопотано насуплюється. Мабуть, не очікувала, що служниця так добре рахує. Нарешті погоджується:

— Гарзд.

Тоді пропоную їй перебратися до вітальні, щоб я змогла тут попрацювати. Коли вона йде, оглядаю кімнату, де все вельми охайно. Дуже повільно відчиняю її шафу для одягу — і все так, як

я і гадала: на мою голову вивалюється сорок п'ять речей. Тоді зазираю під ліжку й бачу там досить брудний одяг, який, я переконана, не прали кілька місяців.

Кожна шухляда розвалюється, у кожному закутку повно брудного одягу та зібганих панчіх. Я знаходжу п'ятнадцять коробок із новими сорочками для містера Джоні (щоб той не здогадався, що вона не вміє прати й прасувати). Нарешті, піднімаю той дивний рожевий ворсистий килимок. Під ним — велика темна пляма кольору іржі. Я здригаюсь.

Того дня ми з міс Селією складаємо меню на цей тиждень, і наступного ранку я йду до крамниці. Це займає вдвічі більше часу, тому що я мушу заїхати до супермаркету для білих «Джитні Джангл», а не до крамниці для темношкірих «Пігглі Вігглі», бо вирішую, що вона не захоче їсти харчі із продуктового магазинчика для темношкірих. Я її не звинувачую, бо картопля там із дюймовими вічками, а молоко майже скисло. Я приходжу на роботу, налаштувавшись довго пояснювати причини спізнення, та міс Селія, як і раніше, сидить на ліжку й усміхається, ніби це неважливо. Вона гарно одягнена, хоча нікуди не збирається. П'ять годин сидить і читає журнали. І встає тільки для того, щоби взяти склянку молока чи попсіяти. Проте я ні про що не запитую. Я просто покоївка.

Прибравши кухню, йду до вітальні.

Зупиняюсь у дверях і довго та прискіпливо розглядаю грізлі. Він має сім футів заввишки та вишкірені зуби. Його кігті довгі, закручені, відьмацькі. Біля лап лежить мисливський ніж із кістяною ручкою. Наближаюся й бачу запилюжене ворсисте хутро. А між щелепами — павутиння.

Спершу змітаю пил віником, але його так багато, що він аж у хутро набився. І літає повсюди. Тому беру ганчірку, пробую змахнути його й скрикую щоразу, коли колюча шерсть торкається моєї руки. Білі люди. Отже, я вже чистила все — від холодильників і до задів, чому ж ця леді думає, що знаю, як чистити клятого грізлі?

Беру пилосос. Він утягує весь пил за винятком декількох місць, де я пройшлася пилососом занадто сильно й грізлі трохи полисів. Але гадаю, я зробила це досить добре.

Упоравшись із ведмедем, витираю пил із модних книжок, яких ніхто не читає, протираю гудзики на мундирі Конфедерації та срібному пістолеті. На столі в золотій рамці фото міс Селії та містера Джоні біля вівтаря, роздивившись яке ближче, розумію, що він за людина. Я сподівалася, що він товстий і коротконогий (якби дійшло до втечі), та він і близько не такий. Сильний, високий, дужий. І я його знаю. Господи. Це ж він зустрівся з міс Гіллі весь той час, коли я працювала в міс Волтер. Ніколи не бачилася з ним особисто, проте

розгледіла достатньо, щоб упевнитись у цьому. Я тремчу, мої страхи потроюються. Бо це говорить про цього чоловіка більше, ніж будь-що інше.

О першій годині пополудні міс Селія приходить на кухню й каже, що готова до першого уроку кулінарії. Вона сідає на табуретку. На ній тісний червоний светр, червона спідниця й так багато макіяжу, що навіть повія злякалася б.

— Що ви вже вмієте готувати? — запитую я.

Вона розмірковує, наморщивши лоба.

— Можливо, просто почнімо від початку.

— Ну, має бути щось, що ви вмієте. Чого вас навчила мама?

Вона дивиться на свої ноги в панчохах і мовить:

— Я можу приготувати кукурудзяні перепічки.

Не можу втриматися від сміху.

— А що ще ви вмієте готувати, крім кукурудзяних перепічок?

— Я можу зварити картоплю. — Її голос стає ще тихішим. — І кашу. Там, де я жила, не було електрики. Але я готова вчитися. На справжній плиті.

Господи. Я ніколи не зустрічала білої людини, якій би було гірше, ніж мені, крім божевільного містера Воллі, що живе за кантонівською їдальнею та харчується котячим кормом.

— Ви щодня годували свого чоловіка мамалигою та кукурудзяними перепічками?

Міс Селія киває.

— Ви ж навчите мене добре готувати?

— Спробую, — відповідаю, хоча ніколи не вказувала білій жінці, що та мусить робити, тож вагаюся, із чого почати. Підтягую панчохи й думаю. Нарешті тицяю у слоїчок на столі.

— Ну, якщо є щось, що ви повинні знати про кулінарію, ось воно.

— Це просто смалець, чи не так?

— Ні, це не просто смалець, — пояснюю. — Це найважливіший винахід у кухні, крім хіба що майонезу.

— А що тут такого особливого — вона гидливо морщить ніс. — Свинячий жир?

— Це не свинячий жир, а рослинний. — І як можна не знати що таке «Кріско»? — Ви не маєте ні найменшого уявлення, що можливо зробити за допомогою цього слоїчка.

— Смажити? — Вона знизує плечима.

— Не лише смажити. У вас коли-небудь застрягало щось липке у волоссі, типу жуйки? — Я стукаю пальцем по бляшанці з «Кріско». — Правильно, «Кріско» допоможе. Помажте дитині попку — не знатимете попріlostей. — Кидаю три ложки на чорну пательню. — Я навіть бачила, як леді наносили його собі під очі, а чоловікам

мастили потріскані п'яти.

— Погляньте, як красиво, — говорить вона. — Ніби біла глазур для торта.

— Очистити клей із цінника, змастити дверні петлі. Вимкнули світло — встромлюєте туди гніт і маєте свічку. — Я запалюю вогонь, і ми спостерігаємо, як смалець топиться на пательні. — І після всього цього я все-таки підсмажу на ньому курку.

— Гарзд, — погоджується вона, зосередившись. — Що далі?

— Вимочуємо курку в маслянці — починаю я. — Тепер змішуємо паніровку. — Я насипаю борошно, сіль, перець, паприку й дрібку кайєнського перцю у два паперові мішечки. — Так. Покладіть шматки курки в мішечок і потрусіть його.

Міс Селія кладе сирі курячі стегна в торбинку та струшує нею.

— Ось так? Як у рекламі «Шейк енд Бейк» по телику?

— Так, — кажу й беру рота на замок, бо якщо це не образа, то не знаю, на що це скидається. — Так само, як «Шейк енд Бейк».

А потім застигаю на місці. Чую звук автомобільного двигуна на дорозі. Завмираю та прислухаюся. Я бачу великі очі міс Селії: вона теж прислухається. Ми думаємо про одне й те саме: а

коли це він, то де мені сховатися? Звук двигуна віддаляється. Ми обоє знову дихаємо.

— Міс Селіє, — я зціплюю зуби, — чому ви не розповісте чоловікові про мене? Гадаєте, він не здогадається, коли їжа стане смачнішою?

— Ой, я не подумала про це! Може, хай курка трохи підгорить?

Скоса зиркаю на неї. Я не палитиму курки. Вона не відповіла на запитання, та я незабаром витягну це з неї. Дуже обережно кладу темне м'ясо на пательню. Жир кипить, а ми стежимо, як темніють курячі стегна й ніжки. Бачу, як міс Селія мені всміхається.

— Що? Щось на моєму обличчі?

— Ні, — витискає вона, сльози навернулись їй на очі. Доторкається до моєї руки. — Я просто дуже вдячна, що ви тут.

Я витягую руку з-під її руки.

— Міс Селіє, ви маєте набагато більше приводів для вдячності, ніж я.

— Я знаю. — Вона оглядає кухню, наче щось жахливе. — Я ніколи не мріяла про таке.

— Ну й хіба ви не щасливі?

— Я ще ніколи не була такою щасливою.

На цьому закінчимо. Під усім цим щастям вона не здається щасливою.

Тієї ночі я телефоную Ейбілін.

— Учора міс Гіллі була в міс Ліфорт, — повідомляє Ейбілін. — Вона розпитувала, чи комусь відомо, де ти працюєш.

— Боже, якщо вона мене знайде, то все зруйнує. — Минуло два тижні після Страшного жаху, якого я заподіяла тій жінці. Як би її потішило моє миттєве звільнення.

— Як зреагував Лерой, що ти отримала роботу? — питає Ейбілін.

— Геть прибитий. Він ходить по кухні перед дітьми, як півень, — кажу. — Поводиться так, ніби він єдиний утримує сім'ю, а я просто розважаюсь. А потім у ліжку мій великий старий бик мало не розплакався.

Ейбілін сміється.

— Лерой дуже гордий.

— Так, я просто мушу бути впевнена, що містер Джонні не заскочить мене.

— І вона не зізналася тобі, чому не хоче, щоб він знав?

— Каже, що хоче, щоб він думав, ніби вона сама спроможна готувати й прибирати. Але причина не в цьому. Вона щось від нього приховує.

— Хіба ж не смішно, як усе склалося. Міс Селія не може нікому нічого сказати, тому що містер Джонні дізнається. Тож міс Гіллі тебе не

знайде, бо міс Селія не може нікому нічого сказати. Ти навіть якби й хотіла, то не змогла б улаштуватися краще.

— Угу, — це все, що я можу відповісти. Не хочу здатися невдячною, бо це Ейбілін знайшла мені роботу. Але не вдається позбутися відчуття, що всього лише подвоїла свою проблему з міс Гіллі: тепер додався ще й містер Джонні.

— Мінні, мені треба тебе запитати, — Ейбілін прочищає горло. — Ти знаєш міс Скітер?

— Така висока, часто приходила до міс Волтер грати в бридж?

— Ага, як вона тобі?

— Хтозна, така сама біла, як і решта. А що? Що вона про мене говорила?

— Про тебе нічого, — запевнила Ейбілін. — Вона просто... кілька тижнів тому, не знаю, чому й досі про це думаю. Вона дещо мене запитала. Запитала, чи я хочу все змінити. Біла жінка ніколи не запитувала...

Але потім до спальні ввалюється Лерой і просить кави перед нічною зміною.

— Ну, він прокинувся, — кажу. — Давай пошвидше.

— Ні, не зважай. Нічого такого, — відступається Ейбілін.

— Що? Що відбувається? Що ця дівчина говорила тобі?

— Ми просто балакали. Якись дурниці.

Розділ 4

Протягом першого тижня в міс Селії я все драїла, аж поки не залишилося жодної ганчірки чи шматка простирадла, яким можна було би драїти далі. Другого тижня я продовжувала драїти, бо той бруд немовби виростав знову. Третього тижня я нарешті вдовольнилася й заходилася коло іншого.

А міс Селія, схоже, досі не йме віри, що я працюю. Я єдина порушую тишу навколо неї. У моєму домі завжди повно дітей і сусідів, та ще й чоловік. Тому здебільшого, коли приходжу до міс Селії, вдячна за спокій.

Мої хатні завдання, зазвичай, повторюються в ті самі дні. У понеділок я натираю меблі. У вівторок я перу та прасую клятті простирадла (ненавиджу цей день). У середу я вичищаю ванну, попри те, що щоранку її протираю. Четвер — для полірування підлоги та чищення килимків, окрім антикварного, який треба почистити вручну, щоби не розпоровся. П'ятниця — велике приготування їжі на вихідні й усяке таке. І щодня миття підлоги, прання одягу, прасування сорочок (щоби завжди під рукою були свіжі) та підтримання чистоти в будинку. Миття вікон і срібла — за потреби. Оскільки дітей немає та приглядати нема за ким, є достатньо часу на

кулінарні уроки для міс Селії.

Міс Селія ніколи нічого не вигадує, тому ми просто готуємо те, чим вони з містером Джонні вечерятимуть: свинячі відбивні, смажену курку, ростбіф, пиріг із куркою, ягнячу вирізку, запечену шинку, смажені помідори, картопляне пюре й ще овочі. Точніше так: я готую, а міс Селія дивиться, вона радше схожа на п'ятирічну дитину, ніж на багату леді, що фактично сплачує мою ренту. Після закінчення уроку вона відразу ж лягає. Насправді міс Селія проходить відстань на десять футів лише дорогою до кухні на урок, і ще — що два чи три дні вона йде нагору до однієї зі своїх моторошних кімнат.

Я не знаю, що вона робить на другому поверсі протягом п'яти хвилин. Мені там не подобається. У цих спальнях повинно бути повно дітей, які би сміялися, галасували та какали в ліжку. Але це не мій клопіт, як міс Селія проводить свій день, і, якщо запитаєте, то відповім: я рада, що вона не плутається в мене під ногами. Я вже ходила за леді з мітлюю в одній руці та кошиком для сміття в іншій, намагаючись прибрати весь їхній безлад. Поки вона лишається в ліжку, я маю роботу. Навіть попри те, що в неї нема дітей і вона весь день нічого не робить, вона найледачіша жінка, яку бачила. Лінивіша навіть за мою сестру Доріну, яка в житті й пальцем не поворухнула, бо в неї був порок

серця (пізніше ми дізналися, що насправді це просто муха залетіла в рентгенівський апарат).

І річ не лише в ліжку. Міс Селія виходить з будинку лише для того, щоби пофарбувати волосся і підрівняти кінчики. За три тижні, що я тут працюю, це сталося тільки одного разу. Мені тридцять шість років і я все ще чую мамин голос: «Це не твоя справа», та хочу знати, чого за межами цього будинку так боїться ця леді.

Щоразу, коли міс Селія дає мені зарплатню, я відраховую:

— Ви розповісте про мене містеру Джонні через дев'яносто дев'ять днів.

— Чорт, час летить швидко, — каже вона з хворобливим виглядом.

— Сьогодні на ганок скочила якась кицька, а я ледь інфаркт не дістала, бо злякалася, що прийшов містер Джонні.

Чим ближче до терміну, тим більше й більше нервує міс Селія, зрештою, як і я. Невідомо, що вчинить цей чоловік, коли вона йому розповість. Може, він звелить їй звільнити мене.

— Мінні, сподіваюся, у нас іще досить часу. Гадаєте, я вже краще готую? — питає вона, і я дивлюся на неї. У неї гарна усмішка, білі рівні зуби, але вона найгірший кухар з усіх, яких я бачила.

Тому повертаюся назад і навчаю її найпростішого, бо хочу, щоб вона навчилася й

навчилася швидко. Розумієте, мені треба, щоб вона пояснила своєму чоловікові, чому стошістдесятип'ятифунтова негритянка має ключі від його будинку. Хочу, щоб він знав, чому я щодня тримаю у своїх руках його срібло та мільйонкаратні рубінові сережки міс Селії. Мені конче потрібно, щоби він дізнався про це до того, як одного прекрасного дня повернеться додому та викличе поліцію. Або зекономить десять центів і сам усе владнає.

— Дістаньте свинячий окіст, перевірте, чи там достатньо води, добре. Тепер збільшіть вогонь. Бачите маленькі бульки — означає вода така, як треба.

Міс Селія тупиться на горщик так, ніби заглядає у своє майбутнє.

— Мінні, ви щасливі?

— Чому ви ставите такі смішні запитання?

— Але ви щасливі?

— Звичайно, я щаслива. Ви теж щасливі. Великий будинок, велике подвір'я, турботливий чоловік. — Похмуро глипаю на міс Селію, щоби переконатися, що вона це помітила. Бо я не біла людина, щоби питати, чи достатньо вона щаслива.

І коли в міс Селії згоріли боби, намагаюся застосувати весь свій самоконтроль, хоча моя мама божилася, що я народилася без нього.

— Гарзд, — ціджу крізь зуби, — зготуємо ще

одну порцію перед тим, як містер Джонні прийде додому.

Якби це була якась інша жінка-роботодавець, то я би раділа, що можу ще годину покомандувати нею. Але міс Селія, вона дивиться на мене такими великими очима, ніби я — найкраще у світі після лаку-аерозолю для волосся, ліпше б вона вчинила так, як повинна, — наказала мені щось робити. Цікаво, чи пов'язане якимось чином те, що вона цілими днями лежить, з тим, що вона нічого не розповідає про мене містеру Джонні. Думаю, що в моїх очах вона зауважила якусь підозру, бо якимось чином ні сіло ні впало каже:

— Мені часто сняться якісь жахіття, що мушу повернутися до Шугар-Дітча й жити там. Тому я так багато лежу. — Потім швидко киває, так, наче репетирувала це. — Бо не сплю ночами.

Я всміхаюся, немов справді вірю в це, й знову беруся за протирання дзеркал.

— Не робіть цього занадто добре. Залиште декілька плям. — Завжди щось є — дзеркала, підлога, брудна склянка в мийці або повне відро для сміття. — Ми повинні робити все правдоподібно, — додає вона, а моя рука всоте тягнеться до тієї брудної склянки. Я люблю, коли все чисте, коли прибрано.

— Я хотіла би щось зробити з отією азалією, — одного дня сказала міс Селія. Вона мала

звичку лежати на дивані під час транслявання моїх оповідей і постійно перебивати. Я вже двадцять шість років слухаю «Провідне світло», відколи мені було десять і я слухала передачу по маминому радіо.

Іде реклама «Дрефт», і міс Селія дивиться через заднє вікно на чорного чоловіка, який згрібає листя. У неї стільки кущів азалії, що незабаром її дворик нагадуватиме той, що навесні у «Звіяних вітром». Я не люблю азалії, й уже, напевно, мені не подобається той фільм, бо в ньому зобразили рабство, наче велике щасливе чаювання. Якби я грала Мамку, то порадила би Скарлетт підтерти тими зеленими шторами свій маленький білий зад. І пошила би собі звабливу сукню.

— І знаю, що якби обрізати той кущ, він би зацвів, — править далі міс Селія. — Але спочатку я би зрізала ту мімозу.

— А що не так із тим деревом? — я притискаю носик праски до коміра сорочки містера Джонні. У моєму дворі нема навіть чагарника, не те що дерева.

— Мені не подобаються ці пухнасті квіти. — Вона дивиться так, мов їй чогось бракує. — Вони ніби волоссячко маленьких діток.

Мене бісить, коли вона так говорить.

— Ви знаєтесь на квітах?

Вона зітхає.

— Я в Шугар-Дітчі займалася квітами. Навчилася їх вирощувати, сподіваючись, що хоч якось вдасться прикрасити те жахіття.

— Тоді вийдіть надвір, — починаю я, намагаючись не здаватися занадто збудженою. — Трохи порухайтесь. Подихайте свіжим повітрям. — *Вийдіть звідси*.

— Ні, — зітхає міс Селія. — Я не можу бігати туди-сюди. Мені потрібен спокій.

Мене справді починає дратувати все: що вона ніколи не виходить з дому, як вона всміхається, немовби щоденний прихід покоївки — найкраща частина її дня. Це як свербіж. Щодень я туди тягнуся, а почухати неспроможна. І щодня свербить усе дужче. Щодня вона *там*.

— Може, вам варто знайти друзів, — пропоную. — У місті є багато жінок вашого віку.

Вона супиться.

— Я намагалася. Навіть не пригадую, скільки разів я телефонувала тим леді, питала, чи можу допомогти з організацією дитячого свята або щось зробити вдома. Але вони не телефонували. Жодна з них.

Я нічого не кажу, бо це не дивно. З такими грудьми, як у неї, й волоссям кольору «Золотого самородка».

— Тоді пройдіться крамницями. Купіть собі обновки. Поводьтесь так, як поводяться білі жінки,

коли в будинку покоївка.

— Ні, думаю, краще трохи відпочину, — мовить вона, й дві хвилини потому чую, як вона повзе сходами до порожньої спальні.

Гілка мімози стукає у вікно, я підстрибую, обпікаю палець. Замружуюся, щоб заспокоїти серце. Залишилося ще дев'яносто чотири дні цього хаосу, та я не впевнена, чи витримаю хоч на хвилину більше.

— Мамо, дай мені чогось поїсти. Я голодна. — Ось що минулої ночі заявила мені моя наймолодша дівчинка, Кіндра, їй п'ять. Уперлася руками в боки й виставила ногу вперед. У мене п'ятеро дітей, і я пишаюся, що спочатку навчила їх говорити «так, мем» і «прошу», а вже потім «печиво». Усіх, крім однієї.

— До вечері нічого не отримаєш, — відповіла їй.

— Чому ти така зла до мене? Я ненавиджу тебе, — заволатала вона й вибігла за двері.

Піднімаю очі до стелі, бо це шок: я ніколи до цього не звикну, навіть маючи чотирьох старших дітей. Того дня, як дитина крикне, що ненавидить тебе (а кожна дитина проходить цей етап), відчуваєшся, ніби отримав ногою в живіт. Але Кіндра... О Боже. Бачу, це не просто етап. Ця дівчинка геть така, як я.

Стою на кухні міс Селії та міркую про події

минулої ночі, про Кіндру та її язик, про Бенні та його астму, про свого чоловіка Лероя, який минулого тижня двічі приходив додому п'яний. Він знає, що це єдине, чого мені не сила терпіти: я десять років панькалася зі своїм татом-пияком, ми з мамою працювали до скону, щоби він мав на пляшку. Гадаю, я мусила би більше засмутитися через це, та минулої ночі Лерой на знак вибачення приніс торбинку ранньої бамії. Він знає, що це моя улюблена їжа. Сьогодні ввечері я підсмажу цю бамію в кукурудзяному борошні та їстиму так, як мама ніколи мені не дозволяла.

Це не єдина втіха цього дня. Сьогодні перше жовтня, і я чищу персики. Мама містера Джонні привезла з Мексики аж два ящики персиків, важких, як бейсбольні м'ячі. Вони стиглі та солодкі, ріжуться як масло. Я не приймаю подачок від білих леді, бо знаю, вони хочуть, щоб я була їм зобов'язана. Але коли міс Селія запропонувала мені взяти додому дюжину персиків, я витягнула торбинку й кинула туди рівно дванадцять штук. Коли повернуся додому, вечерятиму смаженою бамією та їстиму на десерт персиковий пиріг.

Я дивлюся на довгу пухнасту шкірку, що опускається в миску міс Селії й не звертаю жодної уваги на дорогу. Зазвичай, коли стою біля кухонної раковини, подумки складаю план утечі від містера Джонні. Кухня — це найкраще місце для цього, бо

вікно виходить на вулицю. Високі кущі азалії приховують моє обличчя, та мені добре видно, якби хтось наближався. Якби він увійшов через передні двері, я б утекла через задні до гаража. Якби ж він прийшов із заднього входу, я би могла вислизнути через передні двері. Ще одні двері з кухні ведуть на задній двір, це про всяк випадок. Але зараз по моїх руках стікає персиковий сік, і я майже сп'яніла від цього масляного запаху, я розчиняюсь у персиковому екстазі. Я навіть не помічаю, як паркується синій пікап.

Коли я піднімаю очі, чоловік уже на півдорозі до будинку. Я бачу рукав білої сорочки, однієї з тих, що я щодня прасую, й ногу в штанах хакі, таких, як я вішаю до шафи містера Джонні. Я захлинаюся криком. Мій ніж стукається об раковину.

— Міс Селіє! — я кидаюся до її спальні. — Містер Джонні вдома!

Міс Селія схоплюється з ліжка швидше, ніж я будь-коли бачила. Я по-ідіотськи метаюся з боку в бік. *Куди я йду? Куди ж мені йти? Що сталося з моїм планом утечі?* І потім раптово мене осяяло — гостьовий туалет!

Я прослизаю туди й зачиняю двері на защіпку. Скоцюрблююся на сидінні унітаза, щоб під дверима він не побачив моїх ніг. Тут темно та душно. Я відчуваю, що моя голова горить. Піт скапує з мого

підборіддя та лишає сліди на підлозі. Мене нудить від густого запаху мила з ароматом гарденії, що лежить біля мийки.

Чую кроки. Затримую дихання.

Кроки зупиняються. Моє серце калатає, як кішка в сушильній машині. А якщо міс Селія зробить вигляд, що не знає мене, щоби не мати проблем? Зробить вигляд, що я грабіжник? *О, я її ненавиджу!* Я ненавиджу дурних жінок!

Прислухаюся, та все, що чую, це моє власне важке дихання. Гуп-гуп у моїх грудях. Щиколотки болять і хрускають від такого положення.

У темряві мій зір стає гострішим. Через хвилину я бачу себе в дзеркалі над раковиною. Причаїлася, як дурепа, на білому жіночому туалеті. Гляньте на мене. Гляньте, на що стала схожа Мінні Джексон, щоб заробити на кляте життя.

Міс Скітер

Розділ 5

Я лечу в маминому «кадилакові» дорогою з гравію, пряму додому. Каміння тарабанить по автомобілю так, що по радіо не чути навіть Петсі Клайн. Мама лютуватиме, але я просто їду швидше. Не можу перестати думати про те, що мені сьогодні

в бридж-клубі сказала Гіллі.

Ще з початкової школи ми з Гіллі й Елізабет були найкращими подругами. Моя улюблена фотографія: в середній школі ми втрьох сидимо на футбольних лавках, усі разом, пліч-о-пліч. Суть фотографії полягає в тому, що навколо нас абсолютно порожньо. Ми сидимо близько, бо ми справді близькі.

В «Оле Міс»⁴ ми з Гіллі два роки жили разом, аж поки вона не вийшла заміж, а я залишилася в університеті. Щоночі в гуртожитку Ксі Омега я накручувала її волосся на тринадцять бігуді. А сьогодні вона пригрозила вигнати мене з Ліги. Не те, щоб я аж так прагнула бути в Лізі, та мені заболіло те, як легко моя подруга погодилася б викинути мене.

Під'їжджаю до дороги, що веде до Лонгліфа, бавовняної плантації моєї сім'ї. Гравій змінює гладенький жовтий пил, і я сповільнююся, щоб мама не побачила, як швидко я їду. Наближаюся до будинку й виходжу. Мама сидить на ганку в кріслі-гойдалці.

— Сідай, люба, — каже вона, махнувши рукою на крісло-гойдалку поруч із нею. — Паскагула щойно натерла підлогу воском. Хай

⁴ Розмовна назва університету Міссісіпі.

трохи висохне.

— Добре, мамо. — Я цілую її в напудрену щоку. Але не сідаю. Я спираюся на поручні ганку, дивлюся на три вкриті мохом дуби у дворі. Хоча це тільки п'ять хвилин їзди від міста, більшість людей вважає це місце селом. Навколо двору розкинулися татусеві десять тисяч акрів бавовняного поля — рослини зелені та міцні, високі, сягають мені до талії. Кілька чорношкірих чоловіків сидять під дальнім навісом і вглядаються в спеку. Усі чекають однакового: щоб відкрилися коробочки.

Розмірковую, як після закінчення школи все змінилося між мною та Гіллі. Але хто змінився — я чи вона?

— Я тобі говорила? — питає мама. — Фанні Петров заручилась.

— Пощастило Фанні.

— Навіть місяця не минуло, як вона отримала роботу касира у «Фармерз банку».

— Чудово, мамо.

— Я знаю, — відповідає вона. Я повертаюся й бачу, що вона світиться, мов лампочка. — Чому не підеш до банку й не подаси заявку на роботу касира?

— Мамо, я не хочу бути касиром у банку.

Мама зітхає, мружить очі до спанієля Шелбі, який облизує свої лапи. Зиркаю на входні двері, бо в мене виникає спокуса зіпсувати чисту підлогу. Ми

вже так багато разів розмовляли про це.

— Чотири роки тому моя дочка поїхала до коледжу, та з чим вона повернулася додому? — запитує вона.

— З дипломом!

— Красивий папірець, — мовить мама.

— Я розповідала тобі. Я не зустріла нікого, за кого хотіла б вийти заміж, — відповідаю я.

Мама встає зі стільця, підходить до мене, і я дивлюся просто в її гладеньке красиве обличчя. Вона носить темно-синє плаття, що обтягує її тонку постать. Помада, як завжди, безбарвна, але, коли вона робить крок у світле полуденне сонце, я бачу на її одязі темні плями, старі й засохлі. Примружую очі, намагаючись розгледіти, чи ті плями справді є.

— Мамо? Ти погано почуваєшся?

— Якби ти виявила хоч трохи кмітливості, Євгеніє...

— У тебе плаття спереду брудне.

Мама схрестила руки.

— Я розмовляла з мамою Фанні, й вона сказала, що Фанні практично купалася в різноманітних можливостях, коли отримала цю роботу.

Я закриваю питання плаття. Ніколи не зможу зізнатися мамі, що мрію бути письменницею. Вона тільки перетворить це на ще одну перешкоду між мною та заміжніми дівчатами. Також я не зможу

розповісти їй про Чарльза Грея, мого партнера з вивчення математики минулої весни в «Оле Міс». На останньому курсі він напився та поцілував мене, а потім стиснув мою руку так, що мені мало б аж заболіти, але не заболіло; як чудово було, коли він тримав мене й дивився мені в очі. А потім він одружився з Дженні Спріг, п'яти футів на зріст.

Мені треба було знайти квартиру в місті, таку, де жили незаміжні, прості дівчата, старі діви, секретарки, вчительки. Але коли я заїкнулася про використання грошей з мого трастового фонду, мама заплакала справжніми слізьми.

— Євгеніє, ці гроші не для того, щоби жити на квартирі. З дивними кухонними запахами та панчохами, що звисають з вікна. А коли гроші скінчаться, тоді що? На що ти житимеш? — Потім вона поклала на голову холодну тканину й увесь день пролежала.

І тепер тримається за поручні й чекає, чи я вчиню так, як учила гладка Фанні Петров, щоб урятувати себе. Моя мама дивиться на мене так, ніби я остаточно засмучую її своїм виглядом, зростом, волоссям. Сказати, що у мене кучеряве волосся — це, м'яко кажучи, не сказати нічого. Воно дивне, більше схоже на волосся на лобку, аніж на голові, світле й ламке, як сіно. Моя шкіра світла, і, хоч дехто називає її молочною, коли я буваю серйозна, вона має вигляд, наче в мерця, а

серйозна я завжди. Крім того, на верхній частині носа в мене невеликий хрящик. Але очі волошкові, як у матері. Мені говорили, що це найкраще в мені.

— Просто тобі треба потрапити в середовище чоловіків, де ти...

— Мамо, — перебиваю, просто бажаючи закінчити цю розмову, — це дуже жахливо, якщо я ніколи не вийду заміж?

Мати схрещує свої голі руки, ніби від цієї думки їй холодно.

— Ні, Євгеніє. Не говори так. Щотижня я бачу в місті якогось чоловіка, вищого за шість футів, думаю, *якби Євгенія просто спробувала ...* — Вона притискає руку до живота, сама думка провокує її виразку.

Я вислизаю з капців і спускаюся сходами ганку, а мама просить мене взутися, погрожуючи лишаєм і кліщовим енцефалітом. Неминучістю смерті через відсутність взуття. Смертю через відсутність чоловіка. Я здригаюся від того забутого відчуття, якого в мене не було вже три місяці, від часу закінчення коледжу. Мене вкинули в місце, до якого я більше не належу. Я однозначно повинна перебувати не тут із мамою й татом, можливо, навіть не з Гіллі й Елізабет.

— ...ось тобі двадцять три роки, а я у твоєму віці вже мала Карлтона... — торочить своє мама.

Я стою під рожевим миртом, спостерігаю за

матір'ю на ганку. Лілії вже скинули свій цвіт. Уже майже вересень.

Я не була милою дитиною. Коли народилася, мій старший брат, Карлтон, глянув на мене та заявив на всю лікарняну палату: «Це не дитина, це Скітер!»⁵, і прізвисько прижилося. Я була довгою (довгоногою), по-комариному тонкою й мала двадцять п'ять дюймів — рекорд у Баптистській лікарні. Коли підросла, прізвисько стало ще точнішим: у дитинстві в мене був гострий, дзьобоподібний ніс. Мама все життя намагалася переконати людей звертатися до мене на ім'я — Євгенія.

Місіс Шарлотта Будро Кантрель Фелан не любить прізвиськ.

До шістнадцяти років я була не просто дуже високою, а ненормально високою. Такою високою, що на шкільних фотографіях мене, єдину з дівчат, ставили в задньому ряду разом із хлопчиками. Такою високою, що мама всю ніч відгинала відлоги на одязі, розтягувала рукави на светрі, вирівнювала волосся перед танцями, хоча її про це не просили, нарешті, натискала на мою голову, ніби вона могла б утиснути мене назад у ті роки, коли їй доводилося

⁵ «Комар» — розповсюджене назвисько у південних штатах.

нагадувати, що треба стояти рівно. А коли мені виповнилося сімнадцять, мама вважала, що краще би в мене був апоплексичний пронос, тільки б я не стояла струнко. Її зріст був п'ять футів чотири дюйми, й вона була першою віце-міс Південної Кароліни. Вона вирішила, що з моєї ситуації є єдиний вихід.

Інструкція з полювання на чоловіка міс Шарлотти Фелан, правило за номером один: симпатична, мініатюрна дівчина повинна підкреслювати свою красу за допомогою макіяжу та гарної постави. Висока й простакувата — трастовим фондом.

Я мала зріст п'ять футів одинадцять дюймів і двадцять п'ять тисяч бавовняних доларів на рахунку, і якщо в цьому не видно краси, їй Богу, це означає, що претендент не достатньо розумний, щоби стати частиною сім'ї.

* * *

Моя дитяча спальня знаходилася на верхньому поверсі батьківського будинку. Там білосніжні бильця крісел і на ліпнині рожеві херувимчики. А на шпалерах — м'ятно-зелені пуп'янки. Фактично — це горище з довгими похилими стінами, тож у багатьох місцях я не можу випрямитися. Завдяки еркеру кімната здається

круглою. І після щоденного материного пиляння щодо пошуку чоловіка я сплю, немов у весільному торті.

А проте це мій прихисток. Тепло розширюється, і тут збирається гаряча повітряна куля, тож сюди ніхто не заходить. Сходи вузькі, батькам важко підніматися. Наша попередня покоївка, Константін, щодня дивилася на ті сходи, як на ворога. Це було єдине, за що я не любила верхнього поверху будинку: він відділяв мене від моєї Константін.

Через три дні після моєї розмови з матір'ю на ганку я розклала на своєму столі оголошення з «Джексон Джорнал». Увесь ранок мама ходила за мною назирці з новим засобом для випрямлення волосся, а тато на ганку кричав і кляв бавовняні поля, бо вони тануть, як сніг улітку. Після бавовняних довгоносиків дощ — це найгірше, що може статися під час збирання врожаю. Ще не вересень, але осінні зливи вже почались.

У моїй руці червона ручка, розглядаю непоказний, єдиний стовпчик під рубрикою *Робота: жінки*.

Кеннінтон: потрібна продавчиня — врівноваженість, хороші манери, усмішка!

Трим, потрібна молода секретарка. Вміння набирати текст необов'язкове. Питати містера Сандерса.

Ісусе, якщо їй не потрібно вміти набирати текст, то що ж вона тоді робитиме?

Потрібна молодша стенографістка, Персі енд Грей, з/п 1.25 дол./год.

Це нове. Обводжу його.

Не заперечиш, в університеті я важко працювала. Доки мої друзі пили ром з колою на вечірках «Фі Дельта Тета» та приміряли мамині корсети, я сиділа в читальні й годинами писала — здебільшого курсові роботи, а ще оповідання, погані вірші, епізоди Доктора Кілдера, рекламні пісеньки «Пелл-Мелл», листи-скарги, листи з вимогою викупу, любовні листи хлопчикам, яких я зустрічала в класі, але з якими мені не вистачило нахабства заговорити, і які я так і не надіслала. Звичайно, я мріяла про побачення з футболістами, але моєю справжньою мрією було одного прекрасного дня написати щось таке, що люди справді читали б.

У четвертому семестрі на останньому курсі я подала заяву тільки на одну роботу, але це була хороша робота, за шістсот миль від Міссісіпі. Я кинула двадцять центів у телефонний апарат у супермаркеті й розпитала про посаду редактора у видавництві «Гарпер енд Роу», що знаходиться на 33-й вулиці в Мангеттені.

Я побачила оголошення в «Нью-Йорк Таймс»

в університетській бібліотеці й того самого дня надіслала їм своє резюме. Сповнена надії, я навіть зателефонувала щодо квартири на 85-й Іст-стрит, квартири з однією спальнею та плитою за сорок п'ять доларів на місяць. Авіакомпанія «Дельта» повідомила мені, що квиток в один бік до аеропорту Айдлвайлд коштує сімдесят три долари. Я не бачила сенсу подаватися більше, ніж на одну роботу, але вони зі мною так і не зв'язались.

Мій погляд ковзає вниз — *Робота: чоловіки*. Там мінімум чотири колонки, заповнені оголошеннями — банківські менеджери, бухгалтери, фахівці з кредитів, збирачі бавовни. На цій сторінці оголошень «Персі енд Грей» пропонує посаду молодшого стенографіста й платить чоловікам на п'ятдесят центів на годину більше.

— Міс Скітер, вам телефонують, — гукає Паскагула знизу сходів.

Я спускаюся до єдиного телефона в домі. Паскагула тримає слухавку. Вона маленька, як дитина, на зріст навіть не п'ять футів, і чорна, як ніч. Її волосся закручене навколо голови, а білу робочу сукню спеціально підшито, щоби пасувала до її коротких рук і ніг.

— Вам телефонує міс Гіллі, — каже вона й мокрою рукою подає мені слухавку.

Я сиджу за білим металевим столом. Кухня велика й квадратна, там жарко. В окремих місцях

чорно-біла лінолеумна плитка потріскалася, а перед мийкою зносилася й стала тонкою. Нова срібляста посудомийна машина стоїть посеред кімнати, до неї прикріплений шланг, який тягнеться від крана.

— Він приїжджає в наступні вихідні, — говорить Гіллі. — В суботу ввечері. Ти вільна?

— А-а-а, треба перевірити календар, — відповідаю. В голосі Гіллі немає й сліду нашої сварки в бридж-клубі. Я не надто цьому довіряю, та відчуваю полегшення.

— Не можу повірити, що це *нарешті* станеться, — продовжує Гіллі, бо вона вже місяць намагається звести мене з кузеном свого чоловіка. Вона таки не відступається, хоча той надто гарний для мене, не згадуючи вже, що син сенатора.

— А ти не думаєш, що ми повинні... спочатку познайомитися? — запитую. — Я маю на увазі, перш ніж підемо на побачення?

— Не нервуй. Ми з Вільямом постійно будемо поруч.

Зітхаю. Це побачення вже двічі скасовували. Можна тільки сподіватися, що його не відкладуть знову. І ще — мені лестить віра Гіллі, що такого, як він, міг би зацікавити хтось, схожий на мене.

— О, і треба, щоб ти прийшла й забрала ці записи, — говорить Гіллі. — Я хочу, щоби моя ініціатива була в наступному випуску, ціла сторінка та фото.